

A
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRÁNAK
JELENTÉSE

1948. X. 1. - 1950. III. 1.

J E L E N T É S

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK

1948. október 1-től 1950. március 1-ig

végzett munkájáról.

Összeállította:

Dr . K e r e s z t u r y D e z s ő

a Magyar Tudományos Akadémia főkönyvtárnoka.

A főkönyvtárnok általában az akadémiai nagyhétre készítette el jelentését. 1949-ben elmaradt az akadémiai nagyhét. Ezért én csupán a könyvtári bizottságnak tettem rövidre fogott jelentést 1949. április 12-én. Az Akadémia ujjaszervezésével kapcsolatban a főkönyvtárnok státusában és személyében is változás történt. Ezért helyesnek látom, ha jelentésem az Akadémia Könyvtárának élén töltött kereken másfél évnyi szolgálatom egészének munkáit felöleli. Jelentésem összefüggő, az ezernyi részletet egységes egészbe fogó képet akar adni; a részletekre vonatkozó adatok a Könyvtár aktáiban, főként az egész munkát naponként számontartó munkakönyvben találhatók meg.

A Könyvtár vezetését 1948. október 1-én vettem át. Az Akadémia épületében, illetőleg Könyvtárában a felszabadulás óta folytak már ujjaépítési munkák. A palota épületkárainak jelentős része hivatalbalépésemkor már helyre volt állítva; a Könyvtárban azonban csak a legsürgősebb munkák elvégzésére került addig sor: egyes életveszélyes boltozatok és mennyezet-részek kijavítására, belövések helyének elfalazására. Az ablakok üvegezése csak részben készült el. Az ablakkeretek és ajtótokok jórészt még rongált állapotban voltak. Számos helyiségben nem égett a villany, az ujonnan bevéselt Bergmann-csővek sehol sem voltak bevakolva, a leomlott vakolat sem az olvasóterem mennyezetén, sem a többi helyiségekben nem volt helyreállítva. A fűtőberendezés nem működött, a vízvezeték csak részben; falak és ajtók évek óta festetlenül maradtak s a helyiséget alig takarították. A kevésszámú tisztviselő munkába állt ugyan, a törzsanyagot igen nehéz körülmények között felállította és a Könyvtárt a kutatók egy kis körének hozzáférhetővé tette, a komoly munka legfontosabb előfeltételei azonban csaknem teljesen hiányoztak.

Az utolsó, 1947. évi könyvtári jelentés, melyet elődöm terjesztett a nagygyűlés elé, nyomtatókórosan felhívta a figyelmet a három, évtizedek óta érezhető legsúlyosabb bajra: 1./ a megfelelő munkahelyek és raktárhelyiségek, 2./ a kellőszámu könyvtári személyzet és 3./ a tervszerűen előre beosztható anyagi ellátmány hiányára. Ezek mellett - s nem utolsó sorban - szembe kellett néznünk a könyvtári felszerelés ijesztő hiányosságaival is. A Könyvtárban nem volt egyetlen ép íróasztal, alig égett néhány lámpa, a 6 írógép közül 3 használhatatlan volt, nem volt telefon; kódexek, ősnymtatványok, kéziratok, a könyvkészlet fele

megrongált, nyílt polcokon, vagy a földön, faltörmelék alatt hevert.

A hiányok számbavétele közben hirtelen kitűnt, hogy a károk, fogyatékoságok nemcsak a háborús rombolások következményei, hanem nagyrészt sokkal régebbi keletűek; valójában a Könyvtár egész szerkezete elavult, mert fejlődése folyamán már sokszorosan túlhaladta azokat a kereteket, amelyeket alapításakor, illetőleg ügyrendjének újabb megállapításakor elhelyezése s működése szempontjából elébe szabtak. Mindenek előtt a könyvtári anyag gyűjtésének ötletszerűsége, szaggatottsága mutatkozott meg; a nyomtatványtár tele volt meg nem emésztett hagyatékokkal, félbe maradt kezdeményekkel, csonka folyóiratokkal és sorozatokkal; a hozzá csatlakozó külön gyűjtemények egész sora már-már áttekinthetetlenül szövevényessé tette az anyag kezelését. A köteles példányok hiánytalan beszolgáltatásának ellenőrzése egyáltalán nem volt megszervezve, a könyvcsere újjáélesztése megkezdődött, de megfelelő csereanyag hiányában erősen akadozott, vásárlásra pénz alig jutott. A könyvanyag feldolgozásának és elhelyezésének teljes elavultsága rendkívül megnehezítette a használatot. A katalógusokat a Könyvtár különböző helyein kellett megkeresni, a könyvek a palotában szétszórva s részben még romos raktárhelyiségekben 5 - 6 m magas polcokon, 2 - 3 sorban egymás mögött voltak elhelyezve; az elégtelen számu tisztviselő munkája teljesen egymásba folyt: mindenki mindennel foglalkozott, pontosabban mindenki azzal, ami éppen adódott. Mind e hiányok és nehézségek következményeként a Könyvtár csupán egy igen szűkörű olvasóközönségnek s igen rövidre szabott munkaidőben állhatott rendelkezésre. Egyre jobban elszigetelődött tehát a világtól, az újjáépítés, a demokratikus átalakulás erőtől is.

A Könyvtár újjáépítésének feladatai tehát meglehetősen sokrétűnek mutatkoztak: a szétzilált, önmaga keretein túlőtt, súlyosan megrongálódott intézményt oly módon kellett a korszerű igényeknek megfelelően átszervezni, hogy az újjáépítés közben a meglévő nagy értékek közül semmi se menjen veszendőbe, de minden a maga új, szerkezeti helyére kerüljön. A szövevényes problémák 7 főfeladat körül rendeződtek el: 1./ A Könyvtárt be kellett kapcsolni az életbe, 2./ a fejlődés útjait és irányát a kor követelményeinek megfelelően újra meg kellett fogalmazni,

3./ meg kellett oldani a személyzet kérdéseit, 4./ számba kellett
venni s legalább elvben rendezni a Könyvtár anyagát, 5./ tisztáz-
ni kellett a feldolgozás és használatba állítás, 6./ az elhelye-
zés kérdéseit, s végül 7./ meg kellett indítani s ki kellett
fejleszteni a Könyvtár forgalmát.

1. B e k a p c s o l ó d á s a z é l e t b e .

A régi kapcsolatok felujítása és különösen az új kapcsolatok megszerzése nem volt könnyű feladat, és sok körültekintést, utána járást, szervező munkát igényelt. Már itt hangsúlyoznom kell azonban, hogy az összes fórumok, melyekhez segítségért folyamodtunk, szívesen és megértéssel támogatták erőfeszítéseinket. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, a Tervhivatal, az Építésügyi Minisztérium és az építésügyi hatóságok, a Magyar Tudományos Tanács, a Külügyminisztérium, a Magyar-Szovjet Művelődési Társaság s más hivatalok és hatóságok, a Magyar Tudományos Akadémia vezetősége s különösképpen főtitkársága olyan segítséget nyújtott, amely nélkül hiábavaló és eredménytelen lett volna a könyvtári vezetőség minden igyekezete és a dolgozók minden erő kifejtése. A mi feladatunk első renden az volt, hogy éljünk a segítő készséggel, hogy felkeressük forrásait és helyesen hasznosítsuk erőit.

A részletekről a későbbiekben a maguk szerkezeti helyén fogok beszámolni. Itt általánosságban annyit, hogy az év folyamán meg kellett teremtenünk s elevenné kellett tennünk a kapcsolatot mind az illetékes kormányzati és társadalmi szervekkel, mind a társintézményekkel és a közönséggel. Mindenek előtt: a Könyvtár újjáépítési munkáját is be kellett kapcsolnunk a három éves terv lendületébe. Igen sok kezdeményezésünk sajnos terv maradt csupán; még jobb szervezéssel s a munkaerők fokozottabb kihasználásával talán többet is tudtunk volna elérni. Mégis sikerült azonban a szervezeti, építési, személyzeti, mozgalmi, szakmai és társadalmi problémák hosszú sorát megoldanunk. Másfél év leforgása alatt a tetszhalott Könyvtár életre ébredt; levegője felfrissült, munkája lendületbe jött, kapcsolatai tisztázódtak és megerősödtek, új feladatai nagy körvonalakban az illetékesek bevonásával kijelöltettek, dolgozóinak mind politikai, mind szakmai fejlődése - részben a holtpontról elmozdulva - szépen haladt, közönségünk köre egészséges irányban kibővült.

2. A Könyvtár megfogalmazása.

A Könyvtár feladatait, szervezetét és ügyrendjét a Magyar Tudományos Akadémia régi alapszabályai csupán egész általánosságban határozták meg. Ezeket a kereteket kellett mindenek előtt konkrét tartalommal megtölteni. Röviden szólva: a Könyvtárt újra meg kellett fogalmazni.

A kérdéseket az osztályvezetők értekezlete vetette fel és vitatta meg. Az értekezletnek a főkönyvtárnok mellett a Könyvtár négy tapasztalt s mind a Könyvtár helyi kérdéseiben, mind a modern könyvtárszervezés problémáiban jól tájékozott tisztviselője: Dr. Györkösy Alajos, Dr. Simonyi Dezső, Dr. Moravék Endre és Dr. Nyireő István, majd, az Ü.E.B. megalakulása után, ennek megbízottjaként, E. Kovács Kálmán voltak a tagjai. Az újjászervezésre, az új ügyrendre, a munkatervre, használati szabályokra stb. vonatkozó javaslatokat a főkönyvtárnok terjesztette az illetékes hivatalok: a V.K.M., az Akadémia Igazgatótanácsa és Könyvtári Bizottsága, a Magyar Tudományos Tanács, az Országos Könyvtári Központ elé. Az osztályvezetők értekezlete különösen a munkák megindulása idején fejtett ki igen erős tevékenységet, s az építkezések zavarai, kihagyásai következtében beállott kényszerű munkaszünetek idejét használta ki. Szerepe nemcsak a Könyvtár általános képének kialakításában, hanem az állandóan és sokszor nagyon is gyorsan változó helyzetek, a sürgős megoldást kívánó feladatok gyakorlati megoldásában is igen fontosnak bizonyult.

A Könyvtár jellegének, gyűjtési köreinek, belső tagolódásának első leírásaként a Könyvtári Bizottság 1949. évi április 19-én tartott ülésén a következő javaslatot fogadta el; (a javaslatot az Igazgatótanács is jóváhagyta):

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára tudományos könyvtár. Rendelkezésre áll az Akadémia tagjainak, a szaktudósoknak, a tudományos képzés intézményeinek s a tudományos kérdések iránt érdeklődő nagyközönségnek. Egyetértésben működik a főváros négy nagy könyvtárával: a Széchenyi Könyvtárral, az Egyetemi Könyvtárral, a Fővárosi Könyvtárral és a Parlamenti Könyvtárral. Gyűjtési munkája ehhez képest a következőképpen alakul:

a./ Magyar anyag

- 1./ A magyar tudományos termelés lehetőleg teljes anyaga.
- 2./ Általános érdekű összefoglaló szakmunkák, sorozatok.
- 3./ Szépirodalom, (mind az eredeti, mind a fordított irodalom irodalomtörténeti értékű és érdekű művei.)
- 4./ Az időszerű irodalomból mindaz, ami történelmi dokumentum értékű.
- 5./ Bibliofil kiadványok, értékes ritkaságok.

b./ Külföldi anyag

- 1./ Az Akadémiákkal és Társaságokkal folyó csere régi és új anyaga. (A hiányok kitöltése, a kapcsolatok fenntartása, újak szervezése.)
- 2./ Keleti Gyűjtemény. (Lehetőleg megszerzendő más könyvtárak idevágó anyaga is.)
- 3./ Régi nyomtatványok (incunabulum, régi magyar könyvtári anyag stb.
- 4./ Nyelvtudomány.
- 5./ Régészet.
- 6./ Történelem.
- 7./ Földrajz (utazás).

Az 1-7-ig jelzett területeken az Akadémia Könyvtárának gazdag és értékes gyűjteménye van, amelynek folytatása s lehetőleg teljes kiegészítése kívánatos.

8./ Világirodalom.

(A világirodalom remekíróinak kritikai kiadása; ugyanezek lehetőleg teljes magyar fordításban; magyar klasszikusok külföldi fordításai.

A legfontosabb összefoglaló művek, alapvető monografiák, lexikonok.)

- 9./ Ugyanez a válogatási elv vonatkozik a többi tudományág külföldi anyagára; ilymódon gyűjtendő tehát a filozófia, pedagógia, természettudományok stb. anyaga.
- 10./ Megőrzendő a Könyvtár birtokában levő theologiai osztály értékes anyaga; a theologia modern anyaga azonban nem tartozik gyűjtési körünkbe.

c./ Selejtezés

A Könyvtár birtokában levő, de gyűjtési köréhez nem tartozó egyéb anyag a Könyvtár állományába nem veendő fel, illetőleg a meglevő anyag kiselejtezendő.

A KÖNYVTÁR anyaga a következő fő csoportokra tagolódik:

1./ Nyomtatványtár.

- a./ Ündillő művek (monográfiák).
- b./ Növekvő művek (periodikák).
- c./ Olvasótermi kézikönyvtár.
- d./ Segédkönyvtárak (címtári, kéziratári stb.)

2./ Könyv-muzeum.

- a./ Ónyomtatványok.
- b./ Régi magyar könyvtár.
- c./ Ritka művek.
- d./ Elszárt művek.

3./ Kézirattár.

- a./ Irott könyvek.
- b./ Kéziratok.
- c./ Oklevelek.
- d./ Irattárak.
- e./ Egyéb anyag.
- f./ Foto könyvtár.

4./ Keleti Gyűjtemény.

Magában foglalja a Könyvtár minden idevágó anyagát; részletes tagolása még kidolgozandó.

5./ Térképtár.

6./ Akadémiai ereklyetár.

- a./ Akadémiai muzeum.
- b./ Éremtár.
- c./ Széchenyi-muzeum.
- d./ Goethe-gyűjtemény.
- e./ Egyéb ereklye gyűjtemények.

A Könyvtár használatának és ügyrendjének részletes kidolgozása még folyamatban van. A munkarend célszerűbb és egységesebb megszervezése céljából azonban mindjárt kezdetben elhatároltuk a Könyvtár jelenlegi keretei közt értelmes renddel kialakuló fő

munkaköröket. Ezeket a következő 5 osztályba soroltuk:

1. Igazgatás.
2. Beszerzés, raktározás.
3. Cimentározás.
4. Forgalom.
5. Különgyűjtemények.

Az év első kétharmad részében rendkívül sok átrendezést, hurcolkodást kellett - kellő anyagi fedezet hiányában - a dolgozók közös munkájával lebonyolítanunk. Tehát azért is, hogy a közös munkáról pontos áttekintést kapjunk, s azért is, hogy a kialakuló munkaköröknek a gyakorlat közben felmerült problémáit számontartsuk, bevezettük a Könyvtár egész munkáját naponként áttekintő munkanaplót s ezt később, az osztályok kikristályosodása idején, az egyes osztályok külön munkakönyveivel egészítettük ki. Az új olvasóterem megnyitására elkészült az olvasóterem használatának új szabályzata; a kölcsönzés egyelőre még a régi szabályok szerint folyik. Hivatalbalépésemkor azonnal elhatároztuk, hogy az Akadémia Könyvtárában is áttérünk a numerus currens szerinti raktározás és a decimális szakrendszer alkalmazására. Ilyenirányu tervező munkánk már befejezés felé haladt, amikor az Országos Könyvtári Központ megkezdte az új, általánosan kötelező cimleírási szabályzat kidolgozását. Ezekben a munkálatokban mi is tevékeny részt vettünk és az előírást magunkra nézve is kötelezőnek ismertük el. Ugyancsak elkészítettük s nagyrészt végre is hajtottuk a Könyvtár munkába állításának tervét: ezzel lényegében a hároméves terv vezérgondolatait alkalmaztuk a Könyvtár munkáira; a cél a romok eltakarítása s legalább a régi állapot visszaállítása volt. Alaposan előkészítettük, a várható fedezethez és a bővülő lehetőségekhez képest állandóan tovább fejlesztettük, a Könyvtár dolgozóival több értekezleten részletesen megvitattuk s az újjáalakult Akadémia vezetőségének benyújtottuk a szocializmust építő országos tervhez illeszkedő és a Könyvtár teljes megújítását célzó ötéves tervünket.

3. A személyzet kérdései:

Az Akadémia főkönyvtárnokai évtizedek óta állandóan panaszkodtak a tisztviselők, különösen az altisztek csekély száma miatt. A panasz teljességgel indokolt volt. Az Akadémiához hasonló terjedelmű könyvtárnak legfeljebb megőrzésére lehetett csak elég az átlagosan 6-8 főnyi személyzet. A felszabadulás után a helyzet lassan javult. Hivatalom átvételekor a következő 17 tisztviselő és 3 altiszt állt az akadémiai könyvtár szolgálatában:

1. Faragó József, 2. dr. Fludorovits Jolán, 3. dr. Földes-Papp Károly, 4. dr. Györkösy Alajos,⁵ dr. Halmi János, 6. dr. Hartay Erzsébet, 7. dr. Moravék Endre, 8. dr. Nyireő István, 9. dr. Pataky Mária, 10. dr. Ponyi István, 11. dr. Schiller Pálné dr. Rudas Erzsébet, 12. dr. Simonyi Dezső, 13. dr. Szandtner Pálné dr. Tóth Laura, 14. ifj. dr. Szentpétery Imre, 15. dr. Tassy Ferenc, 16. Tirai Richardné Tangl Erika, 17. Wodetzky Imréné Rüblein Livia.

Altisztek: 1. Czagány József,² Litvay Albert, 3. Szabó József. Ittlétem idején a sor a következő 9 személlyel növekedett:

1. Bakó József, 2. dr. Berlász Jenő, 3. E. Kovács Kálmán, 4. dr. Mérei Ferencné dr. Juhász Margit, 5. dr. Rásonyi László, 6. dr. Sáfrán Györgyi, 7. dr. Weöres Sándor, 8. Varga György, 9. Varga Mária.

A névsor nagyobb is lehetne: az elmúlt másfél év folyamán számtalan jelentkező akadt, aki szívesen kért volna a Könyvtárhoz beosztást, abban a reményben, hogy itt nyugalmas sinecurat talál. A Könyvtárban meginduló erős munka hírére azonban sokan meghátráltak, több jelentkezőt pedig azért háritottam el, mert könyvtári munkára alkalmatlannak látszott. A Könyvtárban, különös tekintettel az itt folyó uttörő munkára, elsősorban az ügyekben járatos, vagy legalább a könyvtári munka iránt érzékkel bíró dolgozókra volt szükség; ezekben mutatkozik ma is nagy hiány, minthogy a régi, begyakorolt tisztviselők közül is többen (Hartay, Halmi, Szentpétery, Földes-Papp, Szabó) gyenge egészségi állapotuk miatt hónapokig hiányoztak, s a dolgozók száma egyébként is állandóan fluktuált.

A Könyvtár dolgozóinak száma jelenleg (Bakó József és Földes-Papp Károly távozása után) 29. Ez a szám még mindig tartatlatlanul alacsony. Ha csak egy kb 700.000 kötetet számláló s évente 8-10 ezer kötetrel gyarapodó könyvtár normális munkáját venniük is alapul, akkor sem lehetne megelégednünk 29 dolgozóval. Ha azonban meggondoljuk azt, hogy az Akadémia Könyvtárát alapjaiból kell újjáépíteni, hogy helyiségeink nagy része még átépítésre, ^a/raktározási rendszer megújításra vár, hogy a nagymennyiségű feldolgozatlan anyag mellett évek munkájával az egész könyvanyagot megfelelő módon revideálni s ujrarendezni kell, s ha végül meggondoljuk, hogy mindezen munkák elvégzése idején ^a/forgalmát is nemcsak fenn kell tartani, hanem lényegesen fejleszteni is kell, nyilvánvaló, hogy a dolgozók száma lényeges növelésre szorul. Nyugodt lélekkel el lehet mondani, hogy az elmúlt év folyamán a kevészszámu dolgozó erején felüli munkát végzett, hiszen az újjáépítés rendkívül sokrétű tőendőinek ellátása mellett a könyvtári kiszolgálás egy pillanatra sem szünetelt.

A munka előfeltétele a dolgozók jó munkaerkölce volt; csaknem mindenki teljes odaadással s a munkában nem válogatva állt az újjáépítés szolgálatába. A közösen végzett takarítás, hurcolkodás, berendezés közben senki sem riadt vissza a legnehezebb és legpiszkosabb testi munkától sem. Ilyen közös munkával végeztük el a könyvkereskedés raktárainak kiürítését, a Goethe-szoba és Vigyázó szoba kitakarítását s ujrarendezését, a kéziratár hurcolkodását, három nagy könyvtári részleg áthurcolását, a Széchenyi-gyűjtemény költöztetését, az új olvasóterem berendezését, a kiállítások rendezését stb. A többi tudományos intézettel együtt a könyvtár dolgozói is áttértek a napi 8 órás munkaidőre s egyrésztük a fennmaradó időben olyan tudományos munkák elkészítését is megkezdte, amelyek a Könyvtár érdekeit szolgálják (Anonym-lexikon, Könyvtáros-Szótár, Folyóiratjegyzék stb.)

Külön súlyos nehézséget okozott az elmúlt évek folyamán az a körülmény, hogy a Könyvtárban szolgálatot teljesítő dolgozók legnagyobb része voltaképpen nem is az Akadémia alkalmazottja, hanem az állami költségvetés különféle rovatain szereplő berendelt állami tisztviselő. Tájékoztatás kedvéért megrögzitem az 1949. december 15-i állapotot: a Könyvtárban volt akkor akadémiai alkalmazott; 3, akadémiai tiszteletdíjas¹, akadémiai alkalmi mun-

kás 2, Nemzeti muzeumi rendes 11, Nemzeti muzeumi szerződéses 1, egyetemi tanár 2, főiskolai igazgató 1, főiskolai tanár; 1, gimnáziumi tanár 4, általános iskolai tanító 1, szabadművelődési titkár 1, VKM. igazgatási 2. Csupán ezeknek a különféle viszonylatoknak adminisztrációja egy ember csaknem teljes munkáját igénybe vette, de ezen kívül állandó akadályt is jelentett a munka rendjének, áttekinthetőségének és állandóságának kialakításában. A státusviszonyok átmeneti jellege következtében meglehetősen nagy volt a tisztviselők fluktuációja is. Az elmúlt másfél év folyamán munkába állt 9 új dolgozó; megbízásában kétségesse lett, illetőleg eltávozott 10 ; az általános státus-rendezéssel kapcsolatban t.i. rendelkezési állományba került dr. Pataky Mária tanügyi főtanácsos, dr. Szentpétery Imre min. osztálytanácsos, dr. Weöres Sándor szabadművelődési titkár; nyugdíjaztatott dr. Berlász Jenő egyet. ny. rk. tanár, a visszarendelés veszélyébe került négy gimnáziumi tanár beosztottunk: Faragó József, dr. Hartay Erzsébet, dr. Mérei Ferenccé dr. Juhász Margit, dr. Tassy Ferenc; más beosztást kapott Bakó József ált. iskolai tanító és megrongált egészségi állapotára való hivatkozással rendelkezési állományba való helyezését kérte dr. Földes-Papp Károly főiskolai tanár. Mindez az általános státus-rendezéssel kapcsolatban történt s mutatja, mennyi gondot és utána-járást igényelt annak biztosítása, hogy a már hosszú ideje könyvtári munkát végző s az Akadémia Könyvtárának sajátos problémáit jól ismerő munkaerőket egyszerre el ne veszítsük.

Az elmúlt másfél év folyamán nem kis nehézségek árán, de mindvégig sikerült biztosítani a tisztviselők anyagi ellátottságát. Főzetését mindenki pontosan megkapta; többen - dr. Moravek Endre, dr. Ponyi István, dr. Schiller Pálné dr. Rudas Erzsébet, dr. Fludorovits Jolán, ifj. dr. Szandtner Pálné dr. Tóth Laura, Szabó József, dr. Tassy Ferenc, Wodetzky Imréné Rüblein Livia - előléptek. 1948 novemberében, abból az alkalomból, hogy az Akadémiának 25 éve alkalmazottja, dr. Györkösy Alajos tiszteletdíját havi 500.- Ft-ra emelte fel az Akadémia igazgatótanácsa; akadémiai altisztjeink részére biztosítottuk a havi fizetéskiegészítést és ruhakoptatási díjat, amelyet a M. Nemzeti Múzeum státusán lévők kapnak; dr. Halmi Jánosnak, dr. Moravek Endrének, dr. Nyireő Istvánnak, dr. Hartay Erzsébetnek, dr. Schiller Pálné dr. Rudas Erzsébetnek sikerült az Akadémiától, illetőleg a

minisztériumtól betegségi, illetve temetési segílyt szerezni. Az 1949. év folyamán a Tudományos Tanács által intézményesített "felsőoktatási és tudományos illetménykiegészítésben" 5 tisztviselőnk részesült: Faragó József, dr. Fludorovits Jolán, dr. Hartay Erzsébet, E. Kovács Kálmán, dr. Ponyi István, dr. Tassy Ferenc.

A Könyvtár alkalmazottainak szakmai képzettsége a dolgozók kiválasztása közben gyakorolt elővigyázatosságunk és minden nevelői igyekezetünk ellenére is sok hiányt mutatott és mutat még mindig. A régi, gyakorlott és helyis ismeretekkel rendelkező tisztviselők nem voltak mindnyájan tájékozódva a könyvtártudomány modern kérdéseiben, az újonnan beosztottak természetesen még a helyi problémákat sem ismerték eléggé.

A szakmai továbbképzés terén tehát a Könyvtár helyzetének megismeréséből kellett kiindulnunk. Arra törekedtünk, hogy minden dolgozónk gyakorlatban is találkozzék az egyes osztályok munkakörével, de e mellett nem hanyagoltuk el az elméleti tájékoztatás szempontjait sem. 1949. januártól- márciusig előadássorozatot rendeztünk, amelyen a Könyvtár vezető tisztviselői a dolgozók előtt a következő kérdésekről beszéltek, illetve tartottak megbeszélést: a Könyvtár története, a felszabadulás utáni évek munkája, a Könyvtár nyomtatvány-anyaga, a különgyűjtemények, a Könyvtár aktuális szervezeti problémái, a fejlődés céljai és lehetőségei. Ugyancsak a Könyvtár megismerését szolgálták kiállításaink, amelyeknek előkészítésében általában a legkülönbözőbb osztályok tisztviselői vettek részt.

Megkezdtük azonban a tisztviselők általános könyvtártudományi továbbképzését is. Néhány elvi jelentőségű előadás után 1949. őszén a címtározási osztály vezetője, dr. Moravék Endre heti 3 órában ismertette a Könyvtár valamennyi dolgozója számára a modern címleírás szabályait, különös tekintettel az Akadémia Könyvtárában eddig szokásos és a Központi címfelvételi szabályzattól eltérő gyakorlatra. A tisztviselők idegennyelvi tudásának könyvtári szempontból igen fontos kibővítésére heti 2 - 2 órában vagylagosan orosz és angol nyelvtanfolyamot rendeztünk; két oroszul jól beszélő tisztviselőnk mellett ily módon 15-en tanultak Faragó József vezetésével oroszul. Az angol csoport 10 résztvevőjét dr. Halmi János tanította. Ugyancsak a szakmai kérdésekben való általános tájékozódást szolgálták egyes alapvető könyvtártudományi

munkáknak egyéni feladatként való feldolgozásai s az Országos Könyvtári Központ rendezésében december havában megnyílt könyvtárügyi kiállításba való bekapcsolódásunk is. A szakmai továbbképzés s a rokon-intézményekkel való elevenebb kapcsolat megteremtése céljából 393/1949. számú körlevelemben azzal a kéréssel fordultam a nagy könyvtárakhoz, hogy a tapasztalatcsere és munkamódszerátadás céljából segítse elő a Könyvtár ilyen irányú megbízásokat vállaló dolgozóinak kezdeményezését. Tisztviselőink többiben fel is keresték e célból a főváros nagy könyvtárait, s együttes tanulmányi kirándulásokat tettek az Athenaeum Nyomdában és a Szépművészeti Múzeumban.

Hogy a Könyvtárt az ideológiai holtpontról elmozdítsuk, 1948 őszén, közvetlenül hivatalba lépésem után, előadássorozatot szerveztünk, amelyen a magyar könyvtár-politika vezető személyiségei ismertették volna egy ideológiailag élen járó tudományos nagy könyvtár aktuális kérdéseit. Az előadássorozat sajnos, rajtunk kívül eső okokból, elmaradt; ugyanígy nem jutott el a megvalósulásig annak az előadássorozatnak terve sem, amelyet az Országos Könyvtári Központ elnökének ajánlottunk fel 1949. őszén, s amelynek feladata az lett volna, hogy a magyar tudományos könyvtárak dolgozóit a marxista-leninista tudomány mai állásáról, könyvtártani és könyvtárpolitikai feladatairól tájékoztassa. Az ideológiai fejlesztés ügyét erősen szolgálta E. Kovács Kálmán kartárs, aki nagy buzgalommal látta el az ideológiai tanácsadás munkáját. A dolgozók az elmúlt másfél év folyamán több ünnepélyt rendeztek, amelyeken Lenin halálának évfordulójáról, Március 15. forradalmi hagyományairól, az olvasóterem megnyitásának az ország^{os} újjáépítésben való jelentőségéről emlékeztek meg s munkafelajánlással ünnepelték Sztálin generalisszimusz 70. születésnapját. Közös munkával készültek kiállításaink is, melyeket a szovjet művelődés hónapjával kapcsolatban 1949. februárjában, a VIT ünnepségeivel kapcsolatban 1949. nyarán, a Pavlov ünnepségekre, s Sztálin 70. születésnapjára, 1949. őszén s Kína felszabadulása alkalmából 1950 januárjában rendeztünk.

Dolgozóink egyébként is részt vettek politikai életünk fontos eseményeiben. A Könyvtár előterében elhelyezett olvasótáblán kifüggesztve rendelkezésükre álltak a Szabad Nép és Népszava számai s heti egy, majd két alkalommal részletesen megbeszélték a Szabad Nép fontosabb cikkeit. E sajtóbeszámolók

illetőleg az aktuális folyóiratcikkekkel, fontosabb irodalmi és tudományos művekkel kapcsolatos vitadélutánok programjában első helyen szerepelt a Szovjetunió viszonyainak, tudományos, irodalmi és művészi eredményeinek taglalása. Ebben a keretben ünnepelték meg pl a dolgozók Sztálin klasszikus párttörténetének megjelenési évfordulóját, vitatták meg a dialektikus materializmus elvi kérdéseit, a szovjet irodalom-kritika alapelveit, a szovjet Goethe cikkeket stb.

Hivatalba lépésem után megélénkült a dolgozók szakszervezeti csoportjának tevékenysége. Ma már minden dolgozó szakszervezeti tag. A szakszervezet helyi csoportja élénkebben belekapcsolódott elsősorban a Pedagógus Szakszervezet életébe, megtette a szükséges lépéseket a dolgozók érdekképviselői szerveinek megszervezésére, megalakította az Üzemi Előkészítő Bizottságot s 1949. tavaszán valamennyi dolgozó részvételével s a főtitkári hivatal dolgozóinak bevonásával megrendezte az alapfoku szakszervezeti szemináriumot; ezt dr. Dávid Katalin vezette s a jólsikerült vizsgán dr. Klaniczay Tibor, a VKM. kiküldötte elnökölt. Hogy a dolgozók a hallottakat mennyire magukévá tették, mutatja a Könyvtár ügyes és ötletes, 1949. ősze óta valamennyi dolgozó részvételével szerkesztett fali ujságja is, amely nemcsak általános ideológiai és politikai kérdésekkel foglalkozik, hanem hovatovább egyik fóruma lett a Könyvtár dolgozói közt kibontakozó munkaverseny és a termékenyen ható kritika és önkritika szellemének. Az ideológiai önképzés szolgálatában állottak azok a tanulmányi kirándulások, amelyek során Könyvtárunk dolgozói megtekintették a szovjet festészet (a Nemzeti Szalonban) s a nagy Sztálin harcos élete (Nemzeti Múzeum termeiben) kiállításokat. A dolgozók részt vettek az ötéves tervkölcson-jegyzésben is; egy negyedórás röpgyűlésen a Könyvtár minden dolgozója a terv mellett foglalt állást, és összesen 30.750 Ft-t jegyzett. Ennek a fejlődésnek nyomai világosan megmutatkoznak az olvasótermi kézikönyvtár összeállításában, a könyvtári munka lendületének megnövekedésében s a könyvtári forgalmat irányító ideológiai tanácsadásban is.

4. A K ö n y v t á r a n y a g á n a k f e l m é r é s e .

Hogy pontosan mennyi könyv van az Akadémia Könyvtárában, azt ezideig nem volt lehetséges megállapítani. A régi statisztikák teljesen megbízhatatlan adatokat tartalmaznak, csak hozzávetőlegesen adják meg a Könyvtárban levő művek mennyiségét; a Magyar Minerva 1930-ban 425.000-ben jelöli meg a törzsanyag nyomtatványainak számát. Az azóta eltelt esztendőkhöz alatt a rendes évi gyarapodás átlag 6-7.000 kötetre tehető. Legjobban megközelítjük tehát a valóságot, ha az állományt 1948. végén, hivatalba lépéskor 550.000 műre, kb. 700.000 kötetre becsüljük. Ehhez járulnak azok a külön gyűjtemények, amelyek még nincsenek beolvasztva a Könyvtár törzsanyagába: a Goethe-, a Reiner-, a Kaufmann-gyűjtemény, a Széchenyi Múzeum könyvrészlege, az akadémiai kiadványok külön kezelt zárt gyűjteménye, aztán az elmúlt másfél év gyarapodása s a feldolgozatlan könyvanyag, összesen mintegy 60.000 kötet. A Kézirattár törzsanyagát ugyancsak a Magyar Minerva 1930-ban 20.000 darabra tette. Ha ehhez hozzávesszük a gyarapodást s a külön gyűjtemények ide tartozó anyagát, ez a szám hivatalbalépésem idejére komoly méretekben emelkedik. Ma az anyag mintegy 8.000 fasciculusban van összefoglalva. A külön gyűjtemények és a feldolgozatlan könyvanyag a törzsanyaggal részben közös helyiségekben, részben azoktól elkülönítve tárolt, állandóan akadályozva a munka egységes menetét.

Mindenek előtt szembe kellett tehát nézni a külön-gyűjtemények kérdésével. Ezek részben olyan örökségekként, alapítványokként kerültek az Akadémia birtokába, amelyeknek hivatása az volt, hogy megőrizték egykori tulajdonosaik emlékezetét, s adományleveleikben ezt ki is kötötték. 1948. október 22-én tartott gyűlésén az az igazgatótanács javaslatomra úgy határozott, hogy a könyvgyűjteményeket a Könyvtár törzsanyagához csatolja. Ennek feltétele, hogy minden besorolt könyvben meg kell jelölni az adományozó nevét; az új numerus currens szerinti elhelyezési rendben a könyvraktárban amúgy is együtt maradnak a művek; az adományozók emlékezetét pedig az olvasóteremben elhelyezendő emléktáblán kell megörökíteni. Külön kezelendő természetesen továbbra is a gyűjtemények ereklyetára anyaga; ez egyelőre az Akadémia ereklyetárába, majd a még

ezután felállítandó akadémiai muzeumba fog kerülni. Ezzel a külön gyűjtemények kérdése elvileg új tisztázást nyert; s az olvasóteremben elhelyezett emléktáblán, amelyet Jálícs Ernő szobrászművész készített, meg is örökitettük a Könyvtár főanyagába bekerülő adományozók: Reiner Zsigmond, Sándor István, Siskovics Tamás, Semsey Andor, Vigyázó Ferenc neveit. A felállítandó Keleti Gyűjteményben elhelyezendő Kégl, Stein Aurél, Kaufmann stb. gyűjtemények emlékezetét pedig egy a gyűjtemény külön munkatermében még elkészítendő emléktáblának kell majd megőriznie.

Számbavettük a Könyvtár feldolgozatlan anyagát is. A felszabadulást közvetlenül megelőző és követő időkből fennmaradt restanciákon túl, összegyűjtöttük az egyes szakok végén elhelyezett, a főnaplóba beírt, de a bibliográfiailag fel nem dolgozott anyagot, a Hoor-Tempis, a Ferecny Zoltán, Szinnyei József-féle hagyatékot, a Vigyázó könyvtárnak bizonyos, még fel nem dolgozott részlegeit (egyes incunabulumok, erotikák) a Nemzeti Casinonak az összedőlt Kossuth Lajos-utcai épületéből edementett anyagát stb. S az ily módon nyersen számbavett anyagot külön raktári helyiségekbe, illetve szekrényekbe gyűjtöttük össze, hogy a könyvtári munka útjából elhárítsuk és elzárhassuk. Megoldatlanul maradt egyelőre az u.n. "Adria Könyvtár" kérdése, amelyet az Akadémia az azóta megszűnt Adria Tengerkutató Társaságtól vett át megőrzésre s amely jelenleg a volt gazdasági hivatal egyik helyiségében van elhelyezve.

A Könyvtár anyagának számbavétele közben nyilvánvalóvá lett, hogy annak, rendkívüli gazdagsága mellett, igen komoly hiányai vannak. Tervszerű fejlesztéséről csak története néhány szakaszán gondoskodtak, egyébként pusztán a beérkező adományok, hagyatékok, alkalmi vásárlások s különösképpen a csere és a köteles példányok beszolgáltatása révén bővült a Könyvtár. A XX. század első évtizedeiben egyrészt az akkori nagyobb mértékben folyó könyvvásárlás, másrészt az Akadémia nagyterjedelmű könyvtermelésével együttjáró széleskörű könyvcseré révén az akkor korszerű részlegek is meglehetősen gyarapodtak. Az elmúlt évtizedek folyamán azonban inkább csak a nyelvtudományi szak korszerűsítésére fordítottak nagyobb figyelmet s ugyyszólván teljesen elhanyagolták a természettudományi szektorok fejlesztését. Amikor ebben a kérdésben elvi döntést kértem az Akadémia ille-

tékes osztályától, komoly formában felmerült^{az} a terv is, hogy a Könyvtár természettudományi szektorát egyáltalán szüntessük meg, minthogy méltó fejlesztésére nincs fedezet. Végül mégis úgy döntöttünk, hogy legalább a meglévőt sértetlenül meg kell tartanunk s a fejlesztés kereteit ki kell jelölnünk. Ugyancsak komoly hiányokat kellett megállapítanunk a folyóirat-anyagban; ^a meglévő folyóiratok és sorozatok jórésze is hiányos, csonka.

A tervszerű fejlesztés munkájához az elmúlt másfél év folyamán mi is inkább csak hozzáfoghattunk. Könyvvásárlásra az égető helyszüke, a meglévő anyag zavaros, sőt veszélyeztetett helyzete, a sürgető építkezések s elengedhetetlen felszerelési munkák miatt nem maradt kellő anyagi fedezetünk; kénytelenek voltunk tehát a legfontosabb hiányok kiegészítésére szoritkozni. Különösen a Könyvtárnak egyébként magyar viszonyokhoz mérten elég szép szovjet-orosz anyagát bővítettük ki. Két alkalommal is kísérletet tettünk arra, hogy egy-egy, könyvtárunk hiányosságait jól kipótoló magánkönyvtárt megszerezzünk (Cs. Szabó László és Klebelsberg Kunó könyvtára); sajnos ezek a kísérleteink sikertelenek maradtak. Lépéseket tettünk olyan irányban is, hogy a szovjet, az angol s az amerikai illetékes intézményektől ajándék formájában szerezzük meg a hiányzó műveknek legalább egy részét; az Országos Könyvtári Központ elnökének tanácsára azonban ezektől a kezdeményezéseinktől elálltunk. Így tehát az esetek nagy részében meg kellett elégednünk a hiányok megállapításával, a kívánságok kijelölésével. Legrészletesebben a szovjet-orosz tudományos desiderátáink jegyzékét (mintegy 1.000 címet) állítottunk össze.

Az említett nehézségek ellenére sikerült mégis elég szépen fejleszteni a Könyvtár állományát. A gyarapodás legfőbb forrásaként továbbra is a köteles példányok beszolgáltatása s az Akadémiákkal és tudományos intézetekkel való csere szerepelt. A kötelespéldányok hiánytalan beszolgáltatásának ellenőrzésére többirányú kísérletet tettünk; megfelelő adminisztratív apparátus hiányában azonban ezt a célunkat nem sikerült még teljes egészében megvalósítanunk. Egyrészt a Széchenyi Könyvtárral és az Egyetemi Könyvtárral való megállapodás és szorosabb együttműködés, másrészt a nyomdaipar államosításával bekövetkezett racionalizálás azonban ezen a téren is javulást hozhat. Cserekapcso-

lataink életben-tartására és fejlesztésére mindent elkövettünk, sikerült is a kapcsolatok nagy részét annak ellenére elevenen tartanunk, hogy a magunk részéről az akadémiai könyvkiadás igen erős megcsappanása következtében, csak igen kevés csereművet tudtunk elküldeni. Az újjászervezett Akadémia kiadványainak megszorodásával ezeket a részben sorvadásnak indult csere-kapcsolatokat újra meg lehet majd erősíteni és lényegesen tovább lehet fejleszteni. Nem dugult el teljesen, bár lényegesen megapadt az a forrás, amelyet az intézmények és magánosok ajándékai tápláltak, s elég szép mennyiségű s igen értékes könyvet kaptunk abból az anyagból, amelyet az Országos Könyvtári Központ könyvelosztó hivatala juttatott el hozzánk, illetőleg amelyet a szervezés alatt álló Keleti Gyűjtemény részére más könyvtárakból (Balkán Intézet, Kolozsvári volt Török Intézet) utaltak át Könyvtárunk állományába. Az elmúlt másfél év gyarapodása összefoglalólag a következő képet mutatja:

Köteles példány.....	2.348 db
Hazai intézet kiadványa.....	15 "
Főtitkári hivataltól.....	170 "
Külföldi intézménytől.....	2.233 "
Magánosok ajándéka.....	685 "
Orsz. Könyvtári Központ.....	297 "
Vétel.....	1.191 "
Összesen.....	6.990 db

Ehhez járul a Keleti Könyvtár részére a Könyvtárhoz irányított anyag s a feldolgozandó könyvek közt elhelyezett Berzeviczy A. — ajándék összesen mintegy 1.500 kötete.

Az elmúlt másfél év összes gyarapodása tehát 8.490 kötet.

5. A Könyvtár anyagának feldolgozása és használatba állítása.

A könyvtári anyag feldolgozásának a múlt század végén lefolyt megújulása óta a beérkezett könyveket egy főnaplóba vették be, az egyes szakokról kézzel irt és könyvekbe kötött inventáriumokat készítettek s a könyveket leíró müncheni rendszerű cédulákat egy névsoros és egy szakcím-tár dobozaiban helyezték el. Minthogy a címleírás szabályzata részletesen nem volt kidolgozva, az elkészített cédulák, a formátum szabványosságán belül, meg lehetős változatos képet mutatnak; ugyancsak erősen ötletszerűen készültek a szakcím-tár főcédulái és utalói is. A katalógus lapok szabadon vannak a dobozokban elhelyezve, rendjük tehát igen könnyen megzavarható; ezért a katalógusok használatát a közönségnek évtizedeken át egyáltalán nem engedélyezték. Az ostrom zűrzavarában a cím-tárak is erősen megrongálódtak, anyaguk igen sok helyen összezavarodott. Rendezésük már hivatalba lépésem előtt megkezdődött s az alfabétikus katalógusé 1948. végére nagyjában be is fejeződött. Szükség volt azonban arra, hogy a régi dobozokban tulságosan is összezsufolt anyagot levegősebben osszszuk el; ezért több tucat új dobozt készítettünk, a régieket rendbehoztuk s az egész dobozállományt új számozással és felirattal láttuk el. Rendbe kellett hoznunk a megrongált kötésű s részben beköttetlen inventáriumokat is. A szakcím-tár sajnos olyan elhanyagolt állapotban volt, hogy annak megújításától egyelőre el kellett tekintenünk. A cím-tárakat a Könyvtár különböző helyein állították fel, részben igen nehezen hozzáférhető módon, a főraktár könyvanyagának, különösen az u.n. "Aktárs" szaknak, átcsoportosításával sikerült helyet biztosítanunk arra, hogy az egész cím-tár-anyag együvé kerüljön. A dobozokban elhelyezett cédula-katalógusok s az inventáriumok jelenleg a főraktár két első - közvetlenül az olvasóteremhez csatlakozó - kulisszájának polcain olyan magasságban vannak elhelyezve, hogy létra nélkül elérhetők. A régi könyvespolcokat ebből a célból némileg átalakítottuk, a dobozok kezeléséhez szükséges parkányokkal láttuk el, az inventáriumok számára rekeszes tartókat

készítettünk. A cimtárakat egy állandó szolgálatot teljesítő cimtár-felügyelő kezeli, s hogy helyiségük a főraktár raktári részétől el legyen különítve, a két kulissza végére egy kis rácsos forgóajtót készítettünk.

A feldolgozás régi rendjének helyreállítása azonban nem oldotta meg a Könyvtárnak ezirányu problémáit, sőt: csak még érezhetőbbé tette a hiányokat. Ezért mindjárt hivatalba lépésem után hozzáfogtunk az anyagot feldolgozó apparátus teljes újratervezéséhez. E közben minden részletében végigtekintettük a könyv utját a nyomdától az olvasóig. Elég itt csak a legfontosabb állomásokra utalni: 1./ a desideráták összeállítása, 2./ a könyvek beszerzése, a köteleespéldányok, a csere, az ajándékok stb. 3./ a főnaplózás s a könyvtári anyag szétosztása, 4./ a címfelvétel, 5./ a beszámozás, 6./ a raktározás, 7./ a forgalom, 8./ a selejtezés. Mindehhez meg kellett terveznünk a megfelelő nyomtatványokat, el kellett készítenünk a használati utasításokat, meg kellett szereznünk a megfelelő felszerelést, papírt, gépeket, szekrényeket, s meg kellett teremtenünk a munka helyes elvégzésének, értelmes szervezésének külső körülményeit is; mind ezt jóformán a semmiből. Természetes, hogy a roppant feladatnak nem minden részletét tudtuk megoldani.

Nehézségeink nemcsak anyagiak, hanem szervezeti és személyiek is voltak. Az újjáépítéssel és újjárendezéssel kapcsolatos közös munkák pl. hosszú ideig megakadályozták azt, hogy az egyes osztályok a maguk részletproblémáival foglalkozzanak. Amikor az új címléírási szabályzat elvi és gyakorlati részleteit mi magunk már csaknem teljesen kidolgoztuk, az újjászerveződött O.K.K. vette kezébe a kérdés országos érvényű rendezését s így ezt a munkát részben újra kellett kezdenünk. Hiányoztak s ma is hiányoznak még a megfelelő szakemberek. Minthogy a decimális szakrendszer alkalmazását csupán néhány nagy fővárosi könyvtárunk s nem is igen régen kezdte meg, országos viszonylatban is rendkívül kevés a gyakorlott decimátor. Az intézetünkben tervezett kurzust, megfelelő vezetőké s szakkönyvek hiányában nem tudtuk megtartani (csak hosszú utánjárással, szinte véletlenül sikerült pl egy "Kuzausgabert" szereznünk, amely pedig a szakszerű decimáláshoz ma már nem is egészen elegendő.) Az O.K.K. szervezkedni kezdő tanfolyama pedig, amelyre 4 tisztviselőt delegáltunk, elhalasztódott. De hiányoztak a megfelelő

munkahelyek is. A beszerzési csoport s a főnapló vezetője a Könyvtár egyetlen irodahelyiségében talált elhelyezkedést; s ez a helyiség, bár még erősen romos állapotban volt, a tisztviselők ruhatárául, étkező helyéül, társalgójául is szolgált. A címleíró osztály tagjai a legkülönbözőbb helyeken, a romos régi olvasóteremben, a főraktár fűtetlen kulisszáiban stb. húzódtak meg. S végül: nemcsak teljességgel hiányzott vagy használhatatlan volt a felszerelés. A régi nyomtatványok közül egyesek kifogytak, mások alkalmatlanná lettek; az osztály rendelkezésére álló három írógép alapos javításra szorult s a címtározásban szükséges egyéb gépi segítség teljesen hiányzott. Hivatalba lépésemkor nem volt a Könyvtárban egyetlen ép íróasztal s a szükségletek beszerzésére, anyagi fedezet hiányában, kezdetben gondolni is alig lehetett.

Mégis, az említett nehézségek ellenére, a Könyvtár anyagának feldolgozása és használatba állítása terén sok mindent sikerült elérnünk. A problémák felszínre hozásán, megbeszélésén, a tervek kidolgozásán túl, elkészítettük a szükséges nyomtatványok nagy részét, biztosítottuk s részben be is rendeztük a munkahelyeket; rendbehoztunk, illetőleg vásároltunk pl 9 db íróasztalt, 9 db írógépasztalt, rendbehozattunk 3 db asztali lámpát s vásároltunk 4 db ujat, rendbehozattunk 4 db írógépet, kaptunk, illetve vásároltunk 7 db ujat, most tehát van 7 db nagy és 4 db táskagép, mind jó állapotban; néhány egyszerűbb géppel (kulcs-szekrény, karton-lyukasztó, fotokönyv olvasó stb.) kiegészítettük felszerelésünket, összegyűjtöttük, felfrissítettük bibliográfiai kézikönyvtárunkat s összeállítottuk ennek desiderata-jegyzékét, - hogy csak néhány fontosabb adatra utaljak Könyvtárunk növekedéséből.

A köteles példányok beszolgáltatását ellenőrző s a főnaplózást végző két tisztviselő jelenleg a teljesen újjáépített u.n. "kis irodában" helyezkedik el. Itt bonyolódik le a Könyvtárba érkező könyvek átvétele, főnaplózása s a címleíró osztály részére való előkészítése, a köteles példányok teljes s a csereforgalom egy részének adminisztrációja. Ennek a helyiségnek polcain,illetőleg szekrényeiben van elhelyezve a feldolgozásra váró kurrens anyag. A csoport két tisztviselője: dr. Györkösy Alajos és Wodetzky Imréné pontos és eredményes munkát végzett. Lebonyolították a Könyvtár növekedésközlőjének naplózását, a folyóiratok nyilvántartását, a köteles példányok teljes adminisztrációját, a címtározásra kerülő könyvek előkészítését, kiválogatását, szakszerűségét stb.

A munka terjedelmére vonatkozó adatok közül kiemelek néhányat. A könyvgyarapodás számadatai a 4. fejezet végén (e Jelentés 19. lapján) találhatóak meg; ezenkívül 170 hazai- és 530 külföldi folyóirat, illetve periodika járt a Könyvtárba. A beszerzési csoport 295 budapesti és 264 vidéki nyomda beküldött kötelezpéldá-nyait tartotta nyilván s havonta ellenőrizte és postázta e nyomdák kimutatásait. A Könyvtár 240 külföldi intézménnyel volt csereviszonyban. A csereviszony lebonyolítását és a periodica (folyóirat) anyag raktári feldolgozását, könyvtári adminisztrációját és használatbaállítását a beszerzési csoporttal együttműködve, dr. Simonyi Dezső és Tirai Richardné Tangl Erika végezte.

A címtározó osztály munkahelyéül a régi kéziratárnak az említett kis-irodához csatlakozó helyiségét hoztuk rendbe. Az átmeneti időben a folyóiratolvasó helyiségében talált ideiglenes otthont az osztály. Vezetője dr. Moravek Endre, helyettese dr. Schiller Pálné dr. Rudas Erzsébet, beosztottjai ifj. dr. Szentpétery Imre, dr. Földes-Papp Károly, Faragó József, dr. Szandner Pálné dr. Tóth Laura voltak. Munkája egyes dolgozók hossza betegsége, rendelkezési állományba helyezése következtében erősen akadozott. 1949. nyaráig a kurrens gyarapodásból az előző évben felgyült anyag legnagyobb részét sikerült feldolgozniok; most már az egységes szabályzat előírásai szerint. 1949.-től kezdve a feldolgozott külföldi anyagot a rendelkezésünkre bocsátott kartonokon rendszeresen bejelentettük az O.K.K.-nak. Az osztály vezetője részt vett az egységes címfelvételi szabályzat előkészítő munkálataiban s a szabályzat előírásai szerint végezték az osztály tagjai júliustól kezdve közel 4 hónapon át az új olvasótermi kézikönyvtár könyvanyagának címtározását, illetőleg vállalták a sztálini munkafelajánlás keretében az új olvasótermi kartotékcímtár alfabétikus részének elkészítését. Ugyancsak az olvasótermi kartoték címtár anyagán dolgozik jelenleg két, magát a decimálásban képző tisztviselőnk: dr. Fludorovits Jolán és dr. Ponyi István, akik a decimális rendszer elveit alkalmazva, a címleíró osztály tisztviselőivel együtt készítik a kézikönyvtár szakkatalógusát. Az osztály feladatainak teljesítése nagyban függ további létszámától: az előttük álló nagy munka elvégzéséhez a jelenleginél sokkal nagyobb számú, iskolázott munkaerőre lesz szükség. A munkák megkönnyítése céljából felvettük az érintkezést

az Országos Széchenyi Könyvtárral is; elképzelésünk szerint az ő adréma készletük felhasználásával legalább magyar anyagunk címkartonjait nagy részben meg lehetne szerezni. A kérdésnek azonban több, még megoldandó technikai és pénzügyi nehézsége van. Az osztály munkájának kifejlesztéséhez okvetlenül szükség lesz még megfelelő számú írógép s egy jól működő sokszorosító gép beszerzésére is.

6. A z e l h e l y e z é s k é r d é s e i.

A Könyvtár törzsanyaga a földszinten egymásba kapcsolódó 5 nagyobb és 2 kisebb helyiségben volt elhelyezve. Raktárhelyiségül szolgált még ugyancsak a földszinten levő, de a Könyvtártól erősen elszigetelt u.n. Kuti-lakás 3 és az első emeleten lévő u.n. Scheneck-lakás 7 kisebb-nagyobb helyisége. A nyomtatványanyag szakok szerint 51 szakcsoportban van a polcokon elhelyezve. Mint-hogy egyes szakok erősebben, mások alig szaporodnak, az életerősebb, szaporább szakok lassankint kiszorították a fejlődésükben pangókat, a raktári anyag tehát csaknem minden részen állandóan változtatja terjedelmét. Ilyenformán a raktári helyiségek túlzsúfoltsága miatt egyrészt állandóan hurcolkodni kellett, másrészt az egyes szakok folytonos költöztetése miatt a raktárban való tájékozódás is mind nehezebb lett. A raktár kezelésének nehézségét csak fokozza az a sokszor felemlgetett körülmény, hogy a könyvek rendkívül magas, kellőleg meg sem világítható, s csak ormóttan létrákkal megközelíthető polcokon 2-3-as sorokban vannak elhelyezve. A rendetlenséget és használhatatlanságot növelte az a körülmény is, hogy a raktárak rendjét az ostrom eseményei erősen megzavarták, s hogy az újjáépítés hiányosságai és lassúsága miatt egyes, már rendbe tett részlegek is újra összedőltek.

Az elhelyezés kérdéseinek értelmes megoldásához azzal kellett hozzáfognunk, hogy számbavettük a Könyvtár céljaira megszerezhető helyiségeket, s hozzákezdünk a Könyvtár elhelyezési tervei-nek kidolgozásához. A tervek különféle változásokon mentek át, a végső megoldás szerint a volt főtitkári hivatal I. emeleti helyiségein kívül a palota és a bérház összes földszinti helyiségei majd a Könyvtár birtokába kerülnek. A földszinten ideális csoportosítással el lehet helyezni a forgalom növekedésével együtt bővülő olvasótermeket, az adminisztratív helyiségeket és a Könyvtár forgalmát szolgáló teljes nyomtatványtárt. A külön gyűjtemények a Kézirattár, a Könyv-muzeum, a Keleti-gyűjtemény s az Akadémia teljes erekleanyagát magában foglaló akadémiai muzeum és a még megszervezendő Magyar Tudománytörténeti-gyűjtemény, az első emeletnek azokban a helyiségeiben találhat otthont, amelyekre az

Akadémiának saját adminisztrációja és tanácskozó munkája szempontjából nem lesz szüksége. Ennek az eszményi tervnek megvalósítása azonban rendkívüli költséget és munkát igényel s csak évek tervszerű munkájával érhető el. Az egész terv végrehajtását tehát a Könyvtár ötéves tervének keretében helyeztük el, s belőle csak annyit valósítottunk meg, amennyit az elmúlt másfél év lehetőségei megengedtek.

Ezt a munkát olyan időben, amikor a Könyvtárnak sem biztos költségvetése, sem állandó státusa nem volt, minden részletében előre megtervezni természetesen nem lehetett. Itt is előfordult, hogy helyenkint hiábavaló munkát végeztünk. Éppen ezért is, hogy a főleges munkákat lehetőleg elkerüljük, óvatosan, lépésről-lépésre kellett haladnunk. Sok fontolgatással, a részlettervek állandó felülvizsgálásával és átalakításával járt többek közt az a körülmény, hogy a rendelkezésünkre bocsátott helyiségeket különböző mértékben kellett helyreállítanunk, hogy csaknem valamennyi más, nem könyvtári célra készült, s tele volt olyan butorizzattal, felszereléssel, könyv-és ereklyeanyaggal, amelyet meg kellett őriznünk, máshol kellett elhelyeznünk, vagy az újjáépítés céljaira át kellett alakítanunk. Az építési és helyreállítási munkákkal párhuzamosan tehát nagyarányú belső átrendezésre is szükség volt. Ezen munkák folyamán több mint 1.000 m³ könyvanyagot, nagymennyiségű butort, kéziratot és ereklyeanyagot szállítottunk át. A bővítésekkel a Könyvtár alapterületét az eddigi 1.100 m²-nek mintegy kétszeresére sikerült felemelni.

A helyiségek alkalmassá tételével kapcsolatos első feladataink építkezési természetűek voltak. Első dolgunk volt tehát, hogy az Építési-és Közmunkaügyi Főigazgatóságnál az épületben folyó helyreállítási munkálatokat megsürgeessük. Sajnos, az addig is lassu ütemben, nagy szünetekkel folyó munka, amely eredetileg az olvasóterem, az előtér, a folyóiratolvasó és a kiskönyvtár helyreállítását tűzte ki célul, s amelynek anyagi fedezete a palota helyreállításának keretében biztosítottak látszott, 1948. utolsó hónapjában, a fedezet kimerülése következtében, félbemaradt, a kiürített, építkezési állványokkal telerakott olvasó-és folyóiratterem forgalma lehetetlenné lett, s a Könyvtár a közönség szolgálatában szinte teljesen megbénult. Hosszu utánjárással, az illetékes fórumok,

elsősorban a Tervhivatal és a VKM. segítségével 1949. februárjában lehetett csak a szükséges munkák elvégzésére 150.000 Ft-nyi költségkeretet biztosítani. Ennek terhére kapta meg a Budapest-Kőbányai Középítési N.V. a szükséges munkák elvégzésére szóló megbízást. A munkák 1949. márciusában meg is kezdődtek s augusztusra be is kellett volna fejeződniek. Mivel azonban a vállalatnak közben országos érdekhől fontosabb feladatokat is kellett teljesítenie, az építkezés utolsó szakaszát csak ez év januárjában végezték be. Az építkezések menetének erős lassulása nem egy területen hátráltatta természetesen a többi munkák elvégzését is.

Az említett tervhitel keretében a következő helyiségeket sikerült teljesen helyreállítani: olvasóterem, folyóiratolvasó, ruhatár, előtér, mosdók, kis iroda, kéziratár, könyvmuzeum, főkönyvtárnoki iroda, térkép-és metszettár, Goethe-szoba. A palota átépítése közben kibontott, s az építő nemzeti vállalat által felhasznált anyag ellenértékeképpen adódó, azután az Akadémia által biztosított mintegy 10.000 Ft-nyi költségkeret terhére sikerült még a volt kéziratárnak a címleíró osztályt befogadni hivatott helyiségét és - egyszerűbb kivitelben - a bérház földszintjének három helyiségét /Méh-helyiségek/ rendbehozunk. Összesen tehát 18 ujjaépített helyiséggel gazdagodott a könyvtár,

A palota műemlék jellegű helyiségeit a régi stílusban, de a Könyvtár mai követelményeinek megfelelő változtatásokkal újítottuk meg. A falakat szürkés-, illetőleg sárgásfehér színűre festettük, az ajtó-és ablaktokokat és kereteket pedig fehérre mázoltuk. Ilymódon a helyiségek barátságosabbá és lényegesen világosabbá lettek. Ugyane cél szolgálatában a tömör ajtókat, ahol lehetett, üvegbetétekkel láttuk el, s az olvasótermekben a szükséghez képest megnöveltük a világító testek számát. A kis iroda és a volt kéziratár között nyílást töröttünk s azt ugyancsak fehérre festett üveges ajtóval szereltük fel. Ilymódon a tisztviselők munkahelyiségei hozzáférhetőbbek és könnyebben ellenőrizhetők. A volt főtitkári iroda aránytalanul magas emeleti helyiségeinek gazdaságosabb kihasználása céljából négy helyiségben vasbeton osztófödémeket építettünk, ezzel a helyiségek raktározás céljára felhasználható területe lényegesen megnövekedett, mostmár tehát nemcsak a gyűjtemények meglévő anyagának célszerű elrendezését, hanem az azutáni gyarapodás elhelyezését is biztosítottuk. A négy helyiségen vé-

gighuzódó , aszbeszt padlózat, 4-5 m. mély karzat szabad oldalát a palota stilusához szerencsésen illeszkedő ,szépformájú falmellvédrács határolja, a két szint kényelmes összeköttetését pedig beépített, könyvespolcokkal körülvelt falépcső biztosítja. Az összes helyiségekben felgyalultattuk és megjavítottuk a parkettát, illetőleg kijavítottuk a márvány-terazzo burkolatot is. Mert szükségesnek mutatkozott: egyrészt az elsőemeleti helyiségekben, a Goethe-szobában, ahol a központi fűtés nem volt bevezetve, másrészt a kis irodában és a címtárosztály új helyiségében, amelyek naptalanok és aránytalanul hidegek, cserépkályhákat állítottunk, illetve a meglevőket az új igényeknek megfelelően átrakattuk. A falak párkányait, szobrászmunkáit ugyancsak mindenütt helyreállítottuk, a nagy olvasóteremben a belövések következtében meglazult régi márvány- emléktáblákat az új berendezés arányainak megfelelően újból elhelyeztettük. Ahol még hiányok mutatkoztak, beüvegeztettük az ablakokat, a főraktár meglazult, huzatos ablakait megjavítottuk. A bérházban levő raktárak, valamikor üzlethelyiségek lévén, a dunaparti oldal felé csupán faajtókkal voltak elzárva. Az ily módon nem elég biztonságosan elzárt ikeket, a felső ablaknyílások szabadon hagyásával elfalaztuk. Megfelelő ajtónyílással és jól záródó ajtóval a Könyvtár hátsó raktárhelyiségeihez kapcsoltuk az 1949. júliusában kiürített Méh-helyiségeket is, a szükséges javításokat /ajtók áthelyezése, villany bevezetése, a pincefeljárat elfalazása stb./ itt is elvégeztettük.

A helyiségek újja-illetve átépítésével párhuzamosan haladt belső berendezésünk munkája is, Ennek természetsszerűleg nemcsak az előbbi helyiségekre kellett kiterjeszkednie, hanem a Könyvtár többi részlegére is. A felszerelés kiegészítésére, új bútorok beszerzésére, illetőleg készítettetésére a 3 éves terv keretében szerzett 40.000 Ft-os berendezési tervhitel, a VKM-től havonta juttatott 5.000 Ft-os céltámogatás és az Akadémia költségvetésének keretében előteremtett hitelkeret szolgált fedezetül. A helyiségek berendezése rendkívül sok munkát és anyagot kívánt, hiszen a tervezéstől a nyersanyagok beszerzésén, a munkák kiadásán, az iparosok ellenőrzésén át a megfelelő könyvtári anyag kiválasztásáig, köttetéséig, feldolgozásáig és elhelyezéséig mindent magunknak kellett intéznünk. Világosabb áttekintés céljára

ból helyesnek látszik tehát, hogy az egyes helyiségek, illetőleg helyiségcsoportok berendezési munkáit külön ismertessem.

A Könyvtár ujjaépítésével megnövekedett adminisztráció lebonyolítása végett szükség volt egy főkönyvtárnoki irodára. Ezt, egyéb helyiség híján ideiglenesen a főkönyvtárnok I. emeleti lakásának egyik szobájában helyeztük el. Butorzata részben a főkönyvtárnok saját butorából, részben a meglevő butorzat néhány alkalmassá tett darabjából került ki. Az építkezések elhuzódása miatt az új főkönyvtárnoki iroda berendezésére már nem került sor.

A Könyvtár rendeltetésének megfelelően középponti kérdésünk volt az olvasó-illetőleg folyóirat-olvasóterem berendezése. A régi olvasóterem ijesztő kedélytelenségét az ostrom rombolásai és a benne szüregségből összezsufolódott munka zavaró hatásai szinte elviselhetetlenné fokozták. Nem utolsó ok volt ez a könyvtár elnéptelenedése és elszigetelődésére. Az olvasóteremhez csatlakozó helyiség, amelyben egyideig a főkönyvtárnok, a könyvtári adminisztráció, a nyelvészeti kézikönyvtár, a szakcím-tár dobozai és még sok minden egyéb talált helyet, éppen túlszűfolttsága miatt csaknem minden munka elvégzésére alkalmatlanná lett. Kezdetben költségkiméltetés céljából, úgy terveztük, hogy a két helyiséget csupán a régi butorok kiegészítésével tesszük használhatóvá. Ezek a butorok azonban vagy teljesen elavultak már, vagy megrokkantak, vagy olyan stilusuk voltak, hogy semmikép sem hangolódhattak volna a még szükséges új butorokkal harmonikus egységbe. Mivel a tervellátmány egyébként is csak új butorok készíttetésére volt fordítható, úgy döntöttünk, hogy a két olvasóterem részére egységes, a palota stilusához és a könyvtári forgalom igényeihez egyaránt alkalmazkodó új butorzatot készíttetünk. A régi butorokat megfelelő átalakításokkal részben másutt (a Vigyázó-szobában, az új Kézirattárban) használtuk fel, részben feldolgozandó faanyagként előnyös áron (köbméterenként 900 Ft-ért) engedték át a munkát vállaló mestereknek.

A terveket minden részletre kiterjedő gondossággal dr. Nyireő István dolgozta ki, s ő ellenőrizte a kivitelező mesterembereket is. Az olvasóterem és a folyóiratolvasó butorzatát - 3 tételben szabályszerűen kiírt, és a Tervhivatal, valamint a VKM. Tervszámvevősége által jóváhagyott versenytárgyalások eredményeként - Faludi János csillaghegyi asztalosmester készítette el, sok vesződség és utánjárás mellett, de igen olcsó

áron. A feladatot csak azért vállalta a számára ráfizetéssel járó áron, mert mestermunkát akart produkálni. A butorokat valóban olyan szépen készítette el, hogy az Akadémia érmet és elismerő oklevelet adott neki.

Mindkét terem berendezése egyformán empire-biedermeier stílusú, szépmintájú égerfából készült, diószínűre pácolva és fényezve. Az olvasótermi könyvszekrények magassága 240, mélysége 30-40 cm., összes szélességük 9 részben 25 m. Csusztatható, csiszolt 3 mm vastag Solin-üvegből való ragasztott fülekkel ellátott ajtókkal nyílnak. A folyóiratteremben 15 fm. 265 cm. magas, 33-38 cm. mély kifelé nyíló üvegajtós szekrényt és 20 fm, ugyancsak 265 cm magas ajtónélküli polcot készítettünk. Az üvegezéssel - ismét versenytárgyalás keretében - Kellner Béla üvegest bízunk meg. A szekrények és állványok polcai polcotartó csapszegek segítségével tetszés szerinti magasságban állíthatók be. Az olvasóterem számára elkészültek az asztalok is, és pedig 18 db 150 x 66 x 80 cm méretű, magasfényezésű, tölgyfa átkötőléccel ellátott olvasóasztal, egy rendkívül komplikált és külön célra konstruált felügyelő-asztal és egy cimtárasztal. A megfelelő világítást sok nehézség után 10 db kétkaru, a mennyezetről függő, fehér tejüveg világító testekkel ellátott és egyenként oltható és gyújtható lámpákkal biztosítottuk. A csend fokozására az olvasóterem hosszúságában és szélességében összesen 22.5 m bukklé futószőnyeget terítettünk le. A terem falát a Teleki és Ráth emléktábla mellett egy újabb műkötábla (Jálics Ernő szobrászművész munkája) díszíti. A főhelyre, a felügyelőasztal fölé, Orlay-Petris Soma Petőfi-arcképét, a többi falakon pedig Kölcsey, Batsányi, Kőrösi Csoma Sándor és Bolyai Farkas olajfestésű arcképeit helyeztük el, az utóbbi két képet régi ábrázolások nyomán, korhű stílusban Fabró József festőművész készítette. A szekrények tetején izléses keretben a magyar és a szovjet tudományos élet nagyjainak arcképei láthatók. A felügyelőasztal fölé villanyórát szereltettünk.

Nagy gonddal és körültekintéssel állítottuk össze az olvasóterem részletesebben később ismertetendő könyvanyagát, ez áll a nyitvatartás egész ideje alatt az olvasók közvetlen rendelkezésére. A folyóirat-olvasó teljes berendezésével az építés, a butorozás és a szervezés nehézségei miatt nem tudtunk a tervezett időre elkészülni. Innen hiányzik még két nagy olvasóasztal és a katalógusasztal. Egyébként minden butor elké-

szült, megvannak a szükséges lámpák és szőnyegek is, és az előkészületek olyan stádiumba jutottak, hogy egy-másfél hónap munkája után a folyóirat-olvasóterem megnyitható lesz.

Az olvasóterem megnyitásának idejére elkészült a ruhatár. Felszerelését a meglevő fogasok rendbehozásával egy ruhatári polcnak alkalmas asztal-szekrény csekély átalakításával biztosítottuk. Teljesen újra kellett azonban berendeznünk a könyvtár előterét. Ebből az elhagyott, romos és rendkívül barátságtalan helyiségből szép, világos, levegős és tágasan ható teret formáltunk az által, hogy az ajtókat üvegbetétekkel láttuk el, a falakat és az ajtókat fehérre festettük, illetőleg mázoltattuk, és hogy megfelelő világításról gondoskodtunk. A bejárattal szemben levő vak-ajtóban tetszetős üveges vitrint helyeztünk el, amelyet igen jól hasznosíthatunk a Könyvtár változó kiállításainak céljaira. Ugyancsak ilyen célra 3 különböző nagyságú s az előtér terepviszonyaihoz és stílusához illeszkedő fehérre mázolt asztal-vitrint készíttettünk. Az előtérben helyeztük el a központi telefonnak az irodához kapcsolódó mellékállomását, a dolgozók Fali Ujságját és a Szabad Nép kifüggesztésére szolgáló táblát. A hely csendjét és tisztaságát a márványterazzós padlón elhelyezett kókusz, illetőleg linoleum szőnyeggel biztosítottuk, s díszes kiképzését drapériák alkalmazásával tettük teljessé. A Magyar Népköztársaság címere mellett itt helyeztük el Lenin, Sztálin és Rákosi Mátyás arcképeit s egy-egy, a Könyvtár munkájára vonatkozó gondolatukat közlő feliratot.

Az előtérből jobbra nyíló mosdók három, rendkívül rossz állapotban levő helyiségét is rendbehoztuk, higiénikusabbá tettük, s rendesen felszereltettük.

Az iroda-helyiségek butorzatából teljesen elkészült a beszerzési csoport otthonául szolgáló kis irodáé, ennek világító berendezését teljesen megújítottuk, asztalait, könyvespolcokat és szekrénszeit kiegészítettük és frissen átmázoltattuk. A címleíró osztálynak otthonul szolgáló s a kis irodahelyiséghez fehér üveges ajtóval csatlakozó terem berendezése folyamatban van. Itt el kell még készíttetni a megfelelő polcokat és szekrényeket, s ki kell tölteni az íróasztalok, gépiróasztalok, írtartók, asztali lámpák s egyéb felszerelési tárgyak hiányait. A berendezés tervei egyébként készen állanak s ha a szükséges költség biztosítható lesz, a Könyvtár munkájának ez a döntő fontosságú szerve is hamarosan munkába állhat.

Igen súlyos feladatok megoldását kívánta a Könyvtár raktárainak elrendezése. A butorzat már említett hiányosságait és teljes elavulását csak hosszú évek munkájával s a raktározási rendszer teljes átszervezése után lehet majd kiküszöbölni. Egyelőre arra kellett törekednünk, hogy a meglevő rendszer legégetőbb hiányait pótoljuk. Kijavítottuk a polcok rongálódásait, rendbehoztuk az össztört létrákat, gondoskodtunk róla, hogy a raktárak világíthatók legyenek. A raktári munka nagyrészt elsősorban a férfi-tisztviselők közös munkájával kellett elvégeznünk. A munkák szervezésének, közvetlen vezetésének oroszánrészét dr. Györkösy Alajos, a raktározási osztály vezetője vállalta, s a három altiszt: Czagány József, Litvay Albert, Szabó József végezte. A hurcolkodások közben, amint már említettem, több mint 1.000 m³ könyvanyagot kellett sokszor emeleteken át úgy megmozdítani, hogy rendjük meg ne bomoljék, és - különösen az őszi és téli hidegek beálltával a fűtetlen helyiségekben - igen nehéz körülmények között. Az átrendezés legfontosabb adatai a következők:

Az egyes szakok rendezése évek óta folyt ugyan, de főképpen ott, ahol a Nemzeti Kaszinó feldőzöztetett könyvanyagának az udvari raktár kulisszái közt felhalmozott tömegei hozzáférhetetlenné tették a könyvespolcokat, meg ott, ahol - mint a Scheneck-lakásban és a bérházi raktárban - az ostrom dúlásai még teljesen nem is voltak megszüntethetők, jelentős eredményt új hely biztosítása nélkül nem lehetett elérni. Különös gondot okozott a Scheneck-lakásban elhelyezett szakok (Ujlatin, Theologia, Vegytan, Gazdaság, Térképek stb) anyagának elhelyezése; az 1946-ban újjárendezett részlegeket a romos helyiségekben szabadon dúló szél, eső és hó újra szétrombolta, emellett a Scheneck-lakással kapcsolatban nemcsak a romok eltakarítására kellett gondolni, hanem arra is, hogy a más célra szükséges helyiségekből a könyveket s a megrongált vaspolcozatot majd más, alkalmasabb raktárakban helyezzük el. Ezekben a fűtetlen és világíthatatlan helyiségekben végzett munkákhoz sorakoztak azután az új helyiségek átengedésével adódó sürgős feladatok: a könyvkiadó vállalat anyagát áthurcoltuk az e célból rendbehozott földépcsőház alatti helyiségbe, kiürítettük az u.n. Kirti-lakást, áthord-

va az Ásványtan, Állattan, Növénytan, Természettan, Orvostudomány szakok anyagát a kiskücsükbe; majd a nagykücsükben levő könyvkiadói anyagot helyeztük el a Kücsük-lakásban és másutt; végül a nagykücsük polcozatának átalakítása után, ide szállítottuk az udvari kücsükben és másutt csomóba rakott feldolgozatlan könyvanyagot s a kiskücsükben ideiglenesen elhelyezett említett 5 szak teljes anyagát.

Párhuzamosan ezekkel a legszükségesebb munkákkal, folyt a többi szakok újrendezése is. Első soron annak az anyagnak a letisztogatását, szétválogatását és elrendezését kellett elvégezni, amelyet a lebombázott helyiségek romjai közül mentettek ki és helyeztek el minden rend nélkül, a nagyjából használhatóvá tett Goethe-és Vigyázó-szobában. Ez a munka magában foglalta a Duka-szekrény, a Reiner-gyűjtemény anyagának összeállítását és revízióját a Kaufmann-gyűjtemény szekrényének átköltöztetését s anyagának rendezését, a Kőrösi Csoma-iratok rendezését, a Régi Magyar Irodalom könyveinek, az Inkunabulumoknak szétválogatását és újbóli felállítását, a Remoták összeválogatását és elzárását, a régi újságanyag átköltöztetését, a Goethe-gyűjtemény anyagának s az akadémiai kiadványok őrzött példányainak első újrendezését.

Kiterjedt rendezési munka folyt a főkücsükben s az ehhez csatlakozó részekben is, amelyeknek könyvanyagát helyenkint a teljes zürzavarból kellett kiemelni. E munkák során új helyre került a Természettudomány, Antropológia szak, a duplum-kücsük egy része, a Szláv-Irodalom, s teljesen újra rendeződött a többiek közt az Utazás, az Enciklopédia, Filozófia, Keleti-Irodalom, Francis-Irodalom, Magyar Földrajz, Országgyűlés, Nyelvtudomány, Magyar Nyelvtudomány, Mathematika, Pedagógia s a különösen szétbontott Magyar Politika s Polyóújság szak. Rendezés közben végrehajtottuk a Pedagógiai Értesítők alapos selejtezését is. Az Aktárs., Magyar Történet és Magyar Irodalom szakokat porzivóval is áttisztítottuk. Ezzel a Könyvtár földszintjén elhelyezett kücsükeket teljesen rendbehoztuk, s 1949 őszén a Böröcz takarító vállalattal elvégeztettük az évek óta elmaradt nagytakarítást.

Az u.n. Méh-helyiségek bebutorozására és berendezésére sajnos, már nem maradt fedezetünk. A polcozat egy részét

majd el lehet készíttetni a volt-Kézirattár állványanyagából, amely egyelőre szétszedett állapotban ezekben a helyiségekben van elraktározva. Egyébként a három főhelyiség keményfa-rács oszlopfödémes tervét is kidolgoztuk. Egyelőre itt helyeztük el a Könyvtárban ruhatári és éjjeliőri szolgálatot is teljesítő Varga Györgyékét. Ugyancsak elkészítettük a Könyvtár előtere mellett elhelyezkedő Kisraktárnak, az előtér megnagyobbitásának és a még megépítendő új ruhatárnak és mosdóknak berendezési tervét is. Ezeknek a terveknek a megvalósítását azonban a sorrendben és jelentőségben fontosabb munkák miatt 1950-re kellett halasztanunk. Az eredetileg a Kisraktár részére készített polcokat is másutt, az első emeleti helyiségekben használtuk fel.

Az Igazgatótanács határozatának a külön gyűjteményekre vonatkozó szempontjai szerint fogtunk hozzá az itt felmerülő kérdések gyakorlati megoldásához. Mindenekelőtt rendbe kellett szednünk a gyűjteményeket. Minthogy nem tudtunk hozzáférni, érintetlenül - tehát a háború okozta teljes feldoltsági állapotában - maradt a Vörösmarty-gyűjtemény, amelynek helyiségét szükségből továbbra is a feldolgozatlan kaszinói könyvanyag egy részének raktározására használtuk. Nem tudtuk a régi formájában helyreállítani a Vigyázó-termet sem: romjai alól csak a régi butorzat roncsait és a részben erősen megrongált könyveket lehetett kiásni, ez a helyiség egyelőre a Könyvmuzeum és a Keleti-gyűjtemény ideiglenesen felállított anyagának egy részét foglalja magában. A költő születésének 200-ik évfordulójára rendbehozattuk azonban a Goethe-szobát. Gyűjteményünkéből, kiegészítve azt más magyar gyűjtemények idevágó anyagával, az ősz folyamán emlék-kiállítást akartunk rendezni. Ennek tervét részletesen kidolgozta a gyűjtemény gondozója, Hartay Alice dr. Az Akadémia újjászervezésével kapcsolatban azonban le kellett mondanunk a terv megvalósításáról, a helyiségben a raktári osztály rohammunkájával átköltöztetett Széchenyi-muzeum gyűjteményeit helyeztük el ideiglenesen.

Fontosabb kezdeményezések történtek a Könyvtár nagyértékű Keleti-gyűjteménye ügyében. Minthogy az egyetemi reform is kijelölte az orientalisztika méltó rangját és helyét a magyar tudományban, helyesnek látszott, hogy ennek a magyar szempontból rendkívül fontos tudományágnak megfelelő kutatóotthont

létesítsünk. Az Akadémia I. Osztálya kérésre öttagu bizottságot küldött ki (Németh Gyula, Ligeti Lajos, Fekete Lajos, Czeglédy Károly, Telegdy Zsigmond), hogy a gyűjtemény felállítását előkészítse. A bizottság 1949. június 11-i ülésén elfogadta a "M.T. Akadémia Könyvtárának Keleti Gyűjteményéről" szóló javaslatomat. (Vö.: 277/1949. Kvt. sz.) Ugy határoztunk, hogy a gyűjtemény a palota épületének első emeletén kiszemelt öt helyiségben létesül, külön olvasóteremmel, mintegy 100 fm-nyi kézikönyvtárral, illetőleg kéziratnárral s egy 30.000 kötet elhelyezésére alkalmas könyvtárral. A gyűjtemény állományában - a Könyvtár birtokában levőn túl - más könyvtárak idetartozó anyagát is felvesszük (pl. a Fővárosi Könyvtár, Hopp Ferenc-Muzeum, a szegedi Somogyi-könyvtár, a kiskunhalasi kollégium nálunk hiányzó anyagát), s ide soroljuk Stein Aurél hagyatékának jelenleg Londonban, illetőleg Kasmirban őrzött második és harmadik részlegét. Keleti gyűjteményünkben talált végleges elhelyezést a Kégl-, Goldziher-, s más hagyaték mellett az u.n. Kaufmann-gyűjtemény is, amely a héber tudományok területén a maga nemében az egész világon páratlan. Ennek rendbehozására anyagilag is szívesen segítségünkre volt Löwinger S., rabbiképző intézeti igazgató és a Joint magyarországi képviselője. Az év folyamán dr. Rásonyi László, a gyűjtemény designált őre, cédulakataloguson máris összegyűjtötte a Könyvtár szakjaiban szétszórta idevágó műveket (mintegy 16.000 kötet nyomtatványt, 1.000 kéziratot, ill kódexet) s összeállította a gyűjtemény kézikönyvtárának anyagát is. A gyűjtemény máris sok értékes könyvvel gyarapodott. Ide került a felosztott Balkán-Intézet könyvtárának töröknyelvű részlege - 1.315 db könyv - s ugyancsak sikerült megszerezniünk a volt Kolozsvári Török Filológiai Intézet 213 db. nagyértékű könyvét is. A VIT kongresszussal kapcsolatban Ligeti Lajos egyetemi tanár a kínai delegáció könyvajándékából 20 modern kínai nyomtatványt küldött. A gyűjtemény tervét részletesen is kidolgoztuk az Országos Könyvtári Központtal, megbeszéltük és jóváhagyattuk a Tudományos Tanács illetékes szerveivel, a Tudományos Tanács a költségekre az 1950-es tervében 30.000 Ft-nyi hitelkeretet is biztosított. Minthogy a szükséges butorzat egyrésze csupán átalakítást igényel, a gyűjtemény kevés költséggel munkába állitható. Az Akadémia újjaszervezésével kapcsolatban

a kiszemelt helyiségek más célra váltak szükségessé. a gyűjtemény céljaira azonban igen megfelelőek volnának a volt gazdasági hivatal földszinten levő helyiségei is, ezek rendbe - hozása és bebutorozása azonban már nagyobb költséget igényel.

Lényeges változások történtek Kézirattárunk életében. A Könyvtárnak ez az egyik legértékesebb gyűjteménye az elmúlt 2-3 évtized folyamán a lehető legmostohább elbánásban részesült. Hosszu időn át felelős öre sem volt, s nemcsak hogy fejlesztéséről nem történt gondoskodás, de még a begyűlt anyag feldolgozatlan csomagjai is - mintegy 50 fm kézirat - kezelhetetlen papiros kötegekben és hozzáférhetetlen ládákban voltak összezsúfolva. A felszerelés legszükségesebb darabjai hiányoztak, növedéknaplót évek óta egyáltalán nem vezettek, a címtárakban jelentős hiányok mutatkoztak, különösen a helyrajzi katalógus igen régi, következtlen és pontatlan volt. Az egész gyűjtemény egy elhanyagolt, szűk és alkalmatlan helyiségben, nyílt, porosodó, kezelhetetlenül magas és tultömött polcokon volt felhalmozva, még a legbecsesebb anyag (a kódexek, középkori oklevelek stb) sem volt zárt szekrényben elhelyezve.

Az év folyamán elkészültek a kézirattár első emeleti új helyiségei és sikerült butorzatának egy részét is elkészíttetnünk, illetőleg a megtervezett új részeket munkába adnunk. Vásároltunk 8 db modern aktagyűjtő fiókos szekrényt, amelyek megfelelő kisebb átalakításuk után a kézirat-tár még feldolgozatlan anyagának jelentős részét magukba fogadhatják. Az első helyiség karzatán helyeztük el az olvasóterem megfelelően átalakított és kiegészített régi szekrényeit. A földszinti helyiségek szekrényeinek nagyobb részlegét Juhász Lajos asztalosmesternek adtuk munkába, aki a butorokat elkészítette s március közepéig helyükre is állítja. A kézirattár legnagyobb értékei: magyar és latin kódexeink, nyelvelméleink, középkori okleveleink s különösen becses kézírataink őrzésére hosszas utánjárással sikerült a Gazdasági Főtanács elnökének segítségével a Pénzügyminisztérium Elnöki Főosztályától az államosított pénzügyintézetek átszervezése kapcsán felszabaduló pánccélszekrények közül 3 db-t szereznünk. Ezeket, mint-hogy az emeleti helyiségek padlóját az illetékes építész-

mérnök nem tartotta hordozásukra elég erősnek, egyelőre a Goethe-szobában helyeztük el. Legfontosabb értékeink így megfelelő biztonsággal vannak elzárva. A kézirat-tár elláttuk a legszükségesebb felszereléssel: íróasztalokkal, asztali lámpákkal, írógépekkel, papírral stb., s a teljesen elhanyagolt levéltartó tokokat részben rendbehoztuk, részben több, mint 150 új tokkal kiegészítettük.

Hivatalba lépésem után két munkaerőt bízam meg a kézirat-tár gondozásával: dr. Berlász Jenőt és dr. Hartay Erzsébetet, akikhez néhány hónapra dr. Weöres Sándor és dr. Pataky Mária is csatlakozott. Ők a feldolgozatlan anyag egy nagyrészét, többek közt a Vigyázó-Podmaniczky hagyaték töredékeit, Hunfalvi Pál és Budenz József levelezését, a Sima-Széchenyi levelezést, Dessewffy Emil akadémiai elnök hivatalos leveleit, Csontosy János családi iratait, Katona Lajos tudományos hagyatékát feldolgozták, újra rendezték Arany János levelezését, megkezdték id. és ifj. Szinnyei József hagyatékának, valamint Munkácsi Bernát terjedelmes levelezésének rendezését és felvételét. A gyűjtemény tervszerű gyarapítására az adott körülmények között természetesen nem gondolhattunk. Mégis megvásároltuk a kézirat-tár Kazinczy-anyagát igen szerencsésen kiegészítő családi leveleknek és jegyzeteknek egy a leszármazók birtokából előkerült kötegét, Kossuth Lajosnak egy Felsőbüki Nagy Pálról szóló érdekes levelét, Arany János egy Szász Károlyhoz intézett igen érdekes alkalmi költeményének kéziratát. A gyűjteményt néhány letéttel és ajándékkal gazdagították: Pérniczky N., dr. Révay J., Neményi E., Funk J. és dr. Bodor A. - 1949. decemberében a kézirat-tár anyagát a dolgozók rohammunkájával felszállítottuk az új helyiségekbe.

Ugyancsak az emeleten, a kézirat-tárhoz csatlakozó helyiségekben fog új és méltó helyet találni a Könyvtár muzeális értékű könyvanyaga: az ősnymtatványok, a régi magyar nyomtatványok, a díszművek, első kiadványok, az Akadémiai kiadványok teljes gyűjteménye, a remoták stb. A Könyvmuzeum anyaga egyelőre a könyvtár különféle helyiségeiben, a főraktárban, a Vigyázó-teremben, a főkönyvtárnoki irodában stb. van ideiglenesen elhelyezve. Ezt az anyagot ki kell egészíteni még a raktárakból kiemелendő idetartozó művekkel. Az itt végzendő munka sokrétűsége következtében s megfelelő számú tiszt-

viselő hiányában még csak az általános tervek kidolgozásánál tartunk; a Könyvmuzeum designált óre: Fludorovits Jolán dr. az év folyamán sajnos, rendkívül sok, azonnali intézkedést kívánó munkával (fizetések adminisztrációja, decimálás előkészítése stb.) volt elfoglalva. A butorzat egy részét itt is elkészítettük; ide helyeztük át azt a 230 cm magas 7 db-ból álló, összesen 33 m hosszú, részben egy, részben kétoldalas könyvvállványzatot, amelyet Bessenyei Mihály asztalosmesterrel eredetileg a kisraktár részére készítettünk. További berendezések elkészítésére 1949. október 10-én újból versenytárgyalást írtunk ki, s ennek eredményeképpen kapott elkészítésükre megbízást Bessenyei Mihály asztalosmester és Faludi János asztalosmester. Ezek a munkák azonban már csak az új költségvetés keretében kaphatnak fedezetet. Ugyancsak az új tervek keretében kerül majd sor a főkönyvtárnoki iroda bebutorozására is.

7. F o r g a l o m .

A Könyvtár, ahogy említettem, részben szervezetének hiányosságainál fogva, részben a háborús cselekmények következtében, nem rendelkezett megfelelő munkahelyiségekkel. Hivatalba lépésem után első feladatomnak tekintettem tehát az olvasóterem rendbehozását. A megindult munkálatok azonban, minthogy hónapokra félbeszakadtak, a helyett, hogy előbbre vitték volna, hosszú időre lehetetlenné tették terveink keresztül-vitelét. A forgalmi osztály azonban, amelynek vezetője és legfőbb munkása Simonyi Dezső dr. volt, a legnehezebb időkben is igyekezett nemcsak az Akadémia tagjainak, a kutató tudósoknak, hanem minden érdeklődőnek kiszolgáltatását biztosítani. Különböző átmeneti megoldásokkal, de mindig találtunk módot rá, hogy a legfontosabb igényeket kielégítsük; az olvasóteremnek az építkezések elhúzódása miatt szükséges zárvatartása idején pl. a főraktár legtágasabb kulisszájában rendeztünk be egy kisebb olvasó, illetőleg kölcsönző helyiséget. A forgalom adatai ennek megfelelően a következőképpen alakultak az új olvasóterem megnyitásáig: a kölcsönzők száma havonta 32-69 közt, a kikölcsönzött köteteké 45-300, az olvasók száma 65-150, a helyben olvasott kötetek száma 100-450 közt ingadozott.

A nyárvégi és őszi hónapokban az olvasóterem berendezésére és felszerelésére fordítottuk főerőinket. A munkák részleteiről az eddigiekben már többször esett szó; itt csak a végeredmény összefoglalására van szükség. Az építkezések befejezése után, a butorzat elkészülésével párhuzamosan folyt a könyvanyag előkészítése és feldolgozása. A Könyvtár az utolsó 25 esztendőben modern szakmunkákat alig vásárolt; idevágó anyagunk tehát rendkívül szegényes és nagyrészen avult volt. Hogy a meglévő anyagból is a legjobbat válogathassuk ki, az egyes szakcsoportok összeállítását egy-egy felelősre bíztuk; ezek jelölték meg azokat a munkákat is, amelyek beszerzése mindenképpen szükségesnek látszik. Könyvkereskedői viszonyaink nehézségei miatt persze ezeknek is csak egy része volt antiquariusoktól megszerezhető, s nem tudtuk megkapni a szovjet anyag kiegészítésére megrendelt könyvek több mint 50 %-át sem. A Könyvtár gyarapodásának említett mintegy 1.000 db újonnan vásárolt könyv nagy része az olvasótermi kézikönyvtár kiegészítését

szolgált. Az új könyveket s a raktárakból kiemelt sajnálatosan nagy számu rongált kötésű, vagy fűzött példányokat megfelelő módon beköttettük.

Ily módon a régi kézikönyvtárnak (mintegy 2.500 kötet) kb háromszor nagyobb és lényegesen frissebb olvasótermi anyag gyűlt össze. Ezt többszöri alapos átvizsgálás után az olvasóterem 34 zárt szekrény-hasábjában, meg a lexikonok és nagyszótárak tárolására szolgáló, szabadon hozzáférhető állványokon helyeztük el. Könnyebb kezelhetőség szempontjából 10 főszerkezet kereteiben csoportosítottuk, s hogy állandó kicserélésüket, kiegészítésüket, felfrissítésüket zavartalanul elvégezhessek, ugrószámozással láttuk el őket. Az állomány magában foglalja a birtokunkban lévő legismertebb kézikönyveket, a tudományos összefoglaló munkákat, az alapvető monográfiákat, a könyvészeti segédmunkákat, különös tekintettel a Magyar Tudományos Akadémia kiadványaira. Az Országos Könyvtári Központ 1949. október 3-án kelt körirata értelmében E. Kovács Kálmán válogatásában, külön szakcsoportként állítottuk fel a marxista-leninista ideológiát, a munkásmozgalmat és a szocialista állam építését tárgyaló műveket. Az olvasótermi cimtárak részére külön asztalok és tokok készültek; az utóbbiak már a szabványméretű kartotéklapokat tartalmazzák. Az olvasótermi kézikönyvtár növelésének, kiegészítésének biztosítására a főraktár középfolysójának két oldalán további 12 állványt helyeztünk el.

Az olvasóterem életének és kereteit és szerkezetét "Az olvasóterem rendje" szabja meg, amelynek szövegét a helyszínen két példányban kifüggesztettük.

1. Az olvasótermet tudományos kutatás és tanulmány céljából minden 16 éven felüli egyén látogathatja.
2. Az olvasótermet használni kívánók nevét és adatait az első látogatás alkalmával az olvasótermi felügyelő bevezeti az Olvasók naplójába. Igazolásul minden olvasó látogatójegyet kap; ez egy naptári évre szól és másra át nem ruházható.
3. Az olvasó a ruhatárban minden alkalommal felmutatja látogatójegyet.
4. A ruhatáros az olvasó kalapját, felső kabátját és magával hozott egyéb tárgyait díjtalan megőrzésre átveszi. Róluk ruhatári számot ad.

5. Az olvasóterembe könyvek befogadására alkalmas irattáskát, nagyobb női kezításkát, és könyvet bevenni nem lehet. Ha az olvasónak munkájához saját könyvére mégis szüksége van, akkor erre a ruhatárostól külön jegyet kap.
6. Látogató-jegyét és ruhatári számát az olvasó az olvasótermi felügyelőnek adja át. Helyettük kérőlapot és asztalszámot kap; az utóbbi a ruhatári számmal azonos. Mindenki csak az így kijelölt helyre ülhet.
7. Az olvasótermi kézikönyvtár azonnal használható. Az itt elhelyezett művek pontos címét és könyvtári számát az olvasótermi cím-tárban találja meg az olvasó. Az adatokat olvashatóan felírja a kérőlapra. Ezt aláírja s átadja a felügyelőnek, aki gondoskodik a kért művek kiadásáról.
8. A kézikönyvtár lexikális részéből az olvasók maguk is vehetnek le könyvet, az üveggel lezárt polcokról csak a könyvtári személynél.
9. Ha a keresett könyv nincs meg az olvasótermi kézikönyvtárban, a kérőlapra csak szerzőjét és címét kell felírni. A raktárban elhelyezett könyveket a főcím-tár tartja számon. Mivel ez nem rögzíthető lapokból áll, s így rendje könnyen megzavarható, használatát csak indokolt esetben engedheti meg az olvasótermi felügyelő. A raktárban levő könyveket nem mindig lehet azonnal ki-keresni.
10. Az olvasótermi szolgálat 9-20 óráig, a raktári szolgálat 9-2-ig áll a közönség rendelkezésére.
11. Egy alkalommal háromnál több kötetet rendszerint nem adunk kézbe.
12. A könyvekbe írni, aláhúzásokat tenni, képeket átmásolni nem szabad. Az olvasóteremben csak ceruzával vagy töltőtollal szabad jegyezni. Tintasüveget bevenni tilos. A könyvekben, a Könyvtár berendezésében és helyiségében okozott kárt meg kell téríteni.
13. A csendet zavarni, dohányozni vagy étkezni nem szabad.
14. Távozás előtt a használt könyveket és asztal-számát az olvasó a felügyelőnek adja át. A felügyelő visszaadja a ruhatári számot és a Látogató-jegyet, a kérőlapot pedig "VISSZAADTA" bélyegzés-sel érvényteleníti.
15. Az olvasó a ruhatári szám ellenében kapja vissza tárgyait. Könyvet csak igazolással lehet a Könyvtárból kivinni.
16. A folytatólagosan használt műveket - kézikönyvtári kötetek és folyóiratok kivételével - legfeljebb három napra félre lehet tenni

17. Mikor az olvasó átveszi Látogató-jegyét, aláírásával kötelezi magát, hogy a könyvtári szabályokat megtartja s az olvasótermi felügyelő utasításához alkalmazkodik. Ellenkező esetben a Könyvtár látogatásának jogát elveszti. Komolyabb vétség esetén az 1929. évi XI. tc. 46.§-ának rendelkezései az irányadók.

- . -

Az olvasóterem forgalmának lebonyolítása jelenleg 7 dolgozó munkáját veszi igénybe. Az osztály tagjai ennek megfelelően dr. Simonyi Dezső mellett dr. Tassy Ferenc, E. Kovács Kálmán, dr. Halmi János, dr. Weöres Sándor, Tirai Richardné Tangl Erika, Czagány József. Hozzájuk csatlakozik a két ruhatáros, Varga György és Varga Mária. Az olvasótermet november 7-én kis házi ünnepség keretében nyitottuk meg; forgalma azóta rohamosan emelkedik. Az osztály szétválasztott munkafelajánlását, hogy t. i. az olvasóterem megnyitásának időpontjában megmutatkozó forgalmat december 21-ig ötszörösére emeli, igen jól teljesítette. Novembertől kezdve a forgalom a következő képet mutatja:

Hónap	Kölcsönzők	Kölcs.kötet	Olvasók	Olvasott kötetek
November	96	207	346	1.093
December	138	325	663	1.824
Január	130	319	891	2.324
Február	130	285	974	2.424
	494	1136	2874	7.665

Tekintetbe véve azt a körülményt, hogy az olvasóteremben csupán 32 munkahely van, az olvasók száma két módon fokozható: a nyitvatartás idejének és az olvasóhelyek számának növelésével. Ha tehát sikerülni fog este 8 után is nyitvatartani s ha a közeljövőben a folyóiratterem s a külön-gyűjtemények munkahelyei, összesen mintegy 20 hely, az olvasók rendelkezésére áll, a forgalom kétségtelenül újból jelentékenyen megnövekszik.

A forgalmi osztály feladatai közé tartozik a tanácsadó és az átkölcsönző szolgálat lebonyolítása is. A tudományos tanácsadást dr. Simonyi Dezső, az ideologiait E. Kovács Kálmán látta el. Az átkölcsönzések terén, a Könyvtár régi szabályait megtartva, továbbra is főképpen tudományos intézményeknek kölcsönöztünk, magánosoknak csak kivételesen, mindenek előtt az Akadémia tagjainak s más tudós kutatóknak. A külfölddel folyó kölcsönforgalmat az Országos Könyvtári Központon keresztül bonyolítottuk le. Kölcsön-

zés, vagy más tudományos érdeklődési kérdések ügyében az elmúlt elmúlt másfél év folyamán a következő intézményekkel álltunk kapcsolatban: a Magyar-Szovjet Művelődési Társaság, Szegedi Egyetem Orvostudományi Könyvtára, Debreceni Egyetemi Könyvtár, Pécsi Egyetemi Könyvtár, Debreceni Egyet. Angol Intézet, Sárospataki Kollégium Könyvtára, Építés- és Munkaügyi Minisztérium, Magyar Term. Tudományi Múzeum, Országos Természettudományi Könyvtár, Tihanyi Biológiai Kutató Intézet stb.

A külön gyűjtemények forgalma az adott helyzetben igen csekély volt. A Kaufmann Gyűjtemény s a R.M.K. forgalmát az olvasóteremben bonyolítottuk le; a Kézirattárba egy munkasztalt állítottunk be: itt 1948. október 1-től 1949. november 30-ig, a hurcolkodás megkezdéséig 114 kutató 425 köteg kéziratot használt, átkölcsönzés csak kivételes esetben történt: a Magyar Történettudományi Intézetnek, a Széchenyi Könyvtárnak, a Természettudományi Múzeumnak.

A forgalmi osztály kereteiben helyezkedett el, bár amint említettem, az összes dolgozók közös munkájával jött létre kiállításaink egész sora. Az elsőt 1949. februárjában a magyar-szovjet művelődés hónapjával kapcsolatban rendeztük, "A Magyar Tudományos Akadémia orosz-szovjet kapcsolatai" címmel, az Akadémia elnöki termében. A kiállítás céljaira rendbehozattuk a régi, erősen megrongálódott kiállítási tárlókat és összeválogattuk a Könyvtár s a gyűjtemények anyagából mindazt, ami szemléltetően érzékeltette azokat a régibb és egyre elevenebb kapcsolatokat, amelyek Akadémiánkat a szentpétervári Akadémia alapítása óta az orosz, majd a szovjet tudományosság, irodalom és műveltség centrumaival egybefűzték. A kiállítás fénykép-, kézirat- és nyomtatványanyaga eleven képet adott az orosz élet, tudomány és irodalom magyarországi megismeréséről, Akadémiánknak a szovjet tudományos intézetekkel való együttműködéséről, az Akadémia elnökének és nagytekinélyű tagjainak a Szovjetunióban tett látogatásairól, nagy orosz tudósok magyar tudósokkal folytatott levelezéséről, a Szovjet Tudományos Akadémia életéről, működéséről, kiadványairól. A kiállítás megnyitására s a vele kapcsolatban rendezett akadémiai diszülésre a vendég szovjet tudósok mellett a magyar hivatalos és tudományos élet képviselői is eljöttek. Ismertetését orosz nyelven csinos kiállítású füzetben külön is megjelentettük, a velünk kapcsolatban álló szovjet akadémiaknak és tudományos intézeteknek megkül-

döttük; 250 db-t a Külügyminisztérium Tájékoztatási Főosztálya vett át. Azonos cél szolgálatában állott a következő 3 kiállításunk, amelyeket kisebb keretben, a Könyvtár előterében rendeztünk meg. Az 1949. őszén bemutatott Pavlov-kiállítás a világhírű szovjet tudós műveinek különböző nyelvű kiadásait, arcképét, az örökségét tovább fejlesztő intézetek életét s munkáját ismertette. Sztálin 70.születésnapja alkalmából gazdag lobogó- és virágdiszszel ékesített kiállítás a Generalisszimusz életének s alkotásainak képei mellett könyveinek orosz, magyar s más nyelvű kiadványait mutatta be. 1950. januárjában a "Könyvek Kinából és Kináról" című kis kiállításon a Könyvtár igen értékes, Kinára vonatkozó régi anyagából mutattunk be néhány könyvet, térképet, kiegészítve ezeket modern utirajzokkal, s a felszabadulási harc erőt és menetét tükröző aktuális nyomtatványokkal. A VIT alkalmából az Akadémia képes termében rendeztünk Voinovich Géza főtitkár ur segítségével egy a magyar irodalom forradalmi hagyományait felölelő kiállítást.

A tényleg megvalósult kiállításokat igen termékenyen és hatásosan egészítették volna ki azok a kiállítások, amelyeket megterveztünk s előkészítettünk ugyan, de amelyek rajtunk kívül álló okokból elmaradtak. Az újjáépített Lánchíd felavatása alkalmából szeretttünk volna, más intézményekkel egyesülve, a palota nagy előcsarnokában egy reprezentatív kiállítást rendezni; a Kaufmann-Gyűjtemény megteremtőjének, Kaufmann Dávid halálának 50. évfordulójára Naményi Ernő, az Országos Magyar Zsidó Múzeum elnöke ajánlotta egy emlékkiállítás rendezését, amelynek tervét az igazgatótanács elvben elfogadta; a Goethe év alkalmából tervbevetett nagygyűlés idejére pedig a már említett Goethe kiállítást terveztük.

Hozzájárultunk több, rokon intézmények által rendezett kiállítás sikeréhez; többek közt átadtuk a Petőfi-ház megnyitása alkalmával rendezett kiállítás céljaira Petőfi és Arany levelezését és más Petőfi-kéziratainkat, s minden tőlünk telhetőt megtettünk az Országos Könyvtári Központ által rendezett Magyar Könyvtárügyi Kiállítás szolgálatában is. Könyvtárunk, a kiterjedt és részletes adat- és anyagszolgáltatáson kívül, számtalan értékes orosz- és szovjet kiadvánnyal s egy, a Könyvtár újjáépítését bemutató képes táblával szerepelt a kiállításon, amelynek ismertető és felügyelő szolgálatában, valamint kiértékelésében is élénk részt vettünk.

8. B e v é t e l e k é s k i a d á s o k .

Mivel a Könyvtárnak sem önálló költségvetése, sem önálló státusa nem volt, egészen a legutóbbi időkig egyedül az Akadémia szolgáltatta minden vele kapcsolatos kiadás fedezetét. A közelebbi múltban, volt ugyan valamilyes - mindig szűkreszabott - évi könyvtári dotáció; a felszabadulás után azonban ez a keret teljesen megszűnt. Az első években az Akadémia, nagy szegénységéhez mérten, csak ad hoc adott igen csekély összegeket. Hivatalba lépésemkor ezeket az ad hoc hiteleket havi 1.500 Ft-os állandó költségkeretté változtattuk át. Ezzel még természetesen nem lehetett nekivágni az újjáépítésnek. Igyekeztem tehát további bevételi forrásokról gondoskodni. A VKM. és az időközben megalakult Magyar Tudományos Tanács, megértve a Könyvtár nehéz helyzetét és felélesztésének fontosságát, havi 5.000 Ft-os állandó jellegű céltámogatást bocsátott rendelkezésünkre s alkalmasszerint kisebb-nagyobb segélyeket is juttatott. Az építkezések folytatását a Tervhivatal tett lehetővé 150.000 Ft hitel nyújtásával; ugyancsak a tervhitelek keretében kaptunk felszerelésre 40.000 Ft-t. E felsorolt nagyobb hitelek mellett a Magyar Tudományos Akadémia hivatalban létem egész folyamán nagy készséggel bocsátott, a szükséghez és lehetőséghez képest, kisebb-nagyobb összegeket rendelkezésünkre, illetőleg vállalta át bizonyos terheinket. Ezek mellett a főpénzforrások mellett meg kell még emlékeznem egyes, alkalmasszerűen, bizonyos konkrét célból kapott segélyekről (Joint, Külügyminisztérium).

A pénztári ügykezelést, mivel a Könyvtárnak sem külön gazdasági hivatala, sem önálló pénztárosa nincs, természetsszerűleg továbbra is általában az Akadémia gazdasági hivatala végezte. Egyes esetekben azonban előfordult az is, hogy bizonyos hitelek folyósítása nem a gazdasági hivatalon keresztül, hanem a hitelt nyújtó intézmény és a munkát végző vállalat között történt. Önállóan csak a havi 1.500 Ft-nyi, kéziköltségeink fedezésére szolgáló akadémiai állandó ellátmányt kezeltük; erről hónapról-hónapra számoltunk el a gazdasági hivatalnak.

A bevételek felhasználásáról az előbbi fejezetekben részletesen szó volt; itt csak a kikerekített főösszegeket közöljük, általános tájékoztatás céljából. A teljesség kedvéért megjegyzem

még, hogy ezekben az összegekben csupán a dologi kiadások szerepelnek, s hogy a helyiségek fűtéséről és világításáról az egész palota fűtésének és világításának keretében külön történt intézkedés. A személyi kiadások csaknem teljes egészükben a VKM-t terheltek, amennyiben a Könyvtár alkalmazottainak nagy része különböző címeken a kultusztárca terhére kapta fizetését s azok is, akik az akadémiai státus keretén belül helyezkedtek el, végső soron szintén a VKM. hnyjtotta államsegélyből kapták javadalmukat.

M é r l e g .

Bevételek:

1./ Tervhitelek: a./ építkezésekre.....	150.000 Ft
b./ felszerelésre.....	40.000 "
2./ VKM. céltámogatás.....	72.000 "
3./ M.T. Akadémiától összesen.....	112.000 "
4./ Külügyminiszt. Tájékozt. Osztály.....	1.000 "
5./ Joint.....	5.000 "
Összesen.....	380.000 Ft

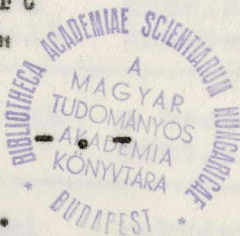
Kiadások:

1./ Építkezésre (beleértve a lakatos, üve- ges, kályhás, mázólo munkát is).....	180.000 Ft
2./ Butorzatra.....	105.000 "
3./ Egyéb berendezés (villany, telefon stb.)	6.000 "
4./ Könyv vásárlás, köttetés, konzerválás....	48.000 "
5./ Írógépek, írószerek, nyomtatványok.....	15.000 "
6./ Adminisztráció (posta, telefon, közlek.)	8.000 "
7./ Szállítás, költözés, takarítás, alkal- mi munkák.....	13.000 "
8./ Kiállítások, disztítés stb.....	5.000 "
	380.000 Ft

Egyenleg:

Bevételek: 380.000 Ft

Kiadások: 380.000 "

Budapest, 1950. március 1-én.

Keresztury Dezső
Dr. Keresztury Dezső
a Magyar Tudományos Akadémia
főkönyvtárnoka.

K i m u t a t á s

a Magyar Tudományos Akadémia K ö n y v t á r á n a k dolgozóiról:

Ssz.	Név	Állás	Kvtári beoszt.	Státusz	Fiz.o.
1.	Bakó József	ált.isk. tanító	olvasótermi felügyelő	Ált.isk.	
2.	Dr.Berlász Jenő	egyet.ny.rk. tanár	kézirattár vezetője	Közgazd. Egyetem	VI.2.
3.	Faragó József	gimnáziumi tanár	cimleíró	Gimnázium- mok	Ped.10.
4.	Czagány József	szakaltiszt	olvasótermi altiszt	M.T.Akad.	XIII.1.
5.	Dr.Fludorovits Jolán	muzeumi könyvtárnok	RMK. Óre decimátor, pénztáros	M.N.Muz.	VII.1.
6.	Dr.Földes-Papp Károly	főiskolai tanár	cimleíró	Főiskolák	VI.2.
7.	Dr.Györkösy Alajos	egyet.tanár- képző-int. tanár	beszerzési és raktároz. oszt. vez.	Akadémiai tisztület díjas	havi 500.- Ft.
8.	Dr.Halmi János	theol.m. tanár	olvasótermi felügyelő, Kaufmann Gyűjt.őre	M.N.Muz. "nem rendsze- res"	VI.1.
9.	Dr.Hartay Erzsébet	gimnáziumi tanár	kézirattáros, a Goethe- Gyűjt. őre	Gimnázium- mok	Ped.9.
10.	Dr.Keresztury Dezső	Eötvös Coll. ig.,v.minázt.	a Magyar Tud. Akadémia főkönyvtárnoka	Főiskolák	V.1.+ szem. pótl.
11.	E.Kovács Kálmán	tudományos tisztviselő	ideológiai tanácsadó	M.N.Muz.	V.1.
12.	Litvay Albert	szakaltiszt	a beszerzési oszt.altisztje	M.T.Akadé- mia	XIII.1
13.	Dr.Mérei Ferencné Dr.Juhász Margit	gimnáziumi tanár	raktárfelügye- lő	Gimnáziumok	Ped.9.

Ssz.	Név	Állás	Kvtári-beoszt.	Státus	Fiz.oszt.
14.	Dr.Moravek Endre	VKM.osztály- főnök	a címtározási oszt.vezetője	M.N.Muz.	IV.1.
15.	Dr.Nyireő István	könyvtár- igazgató	a külön gyűjt. vezetője, a műszaki munkák vezetője	M.N.Muz.	V.1.
16.	Dr.Pataky Mária	tanügyi főtanácsos	raktárfelügy. a Széchenyi Gyűjt. őre	VKM.külső igazgatás	Ped.14.
17.	Dr.Ponyi István	muzeumi al- könyvtárnok	raktárfelügy. decimátor	M.N.Muz.	VIII.2.
18.	Dr.Rásonyi László	egyet.ny.rk. tanár	a Keleti Gyűjt.őre	Kolozsvári Egyetem	IV.1.
19.	Dr.Sáfrán Györgyi	tanítóképző -int.tanár	titkár	M.N.Muz.	Ped.8.
20.	Dr.Schiller Pálné dr.Ru- das Erzsébet	muzeumi fő- könyvtárnok	a címtározási oszt.h. veze- tője	M.N.Muz.	VI.2.
21.	Dr.Simonyi Dezső	akadémiai könyvtárnok	a forgalmi oszt. vezetője	M.Tud. Akadémia	VI.2.
22.	Szabó József	szakaltiszt	a forgalmi o. altisztje	M.N.Muz.	XII.3.
23.	ifj.dr.Szandt- ner Pálné dr. Tóth Laura	muzeumi könyvtárnok	cimleíró	M.N.Muz.	VII.2.
24.	ifj.dr.Szent- pétery Imre	VKM.miniszt. oszt.tanácsos	cimtartfelü- gyelő	VKM.belső igazgatás	VI.1.
25.	Dr.Tassy Ferenc	gimnáziumi tanár	olvasótermi felügyelő,a kölcshözés vezetője	Gimnáziumok	Ped.12.
26.	Tirai Richard- né Tangl Erika	M.N.Muz. főtiszt	folyóírat- kezelő	M.N.Muz.	VII.2.
27.	Varga György	v.könyv- keresk.	ruhatáros	M.Tud. Akadémia	alkalmi munkás

Ssz.	Név	Állás	Kvtári beoszt.	Státus	Fiz.oszt.
28.	Varga Mária	v.tisztv.	ruhatáros	M.Tud. Akadémia	alkalmi munkás
29.	Dr.Weöres Sándor	szabadműv. titkár	olvasótermi felügyelő	Népművelé- si Miniszt.	VIII.2.
30.	Wodetzky Imréné Rüblein Livia	M.N.Muz. főtiszt	köteles példányok kezelője	M.N.Muz.	VII.1.

Tudományos i l l e t m é n y k i e g é s z i t é s b e n r é s z e k ü l n e k

1. Faragó József
2. dr. Fludorovits Jolán
3. dr. Hartay Erzsébet
4. E. Kovács Kálmán
5. dr. Ponyi István
6. dr. Tassy Ferenc

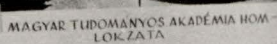

Országos Könyvtár

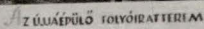
1200121 Kootenai Hall, Kelowna

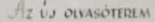
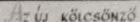
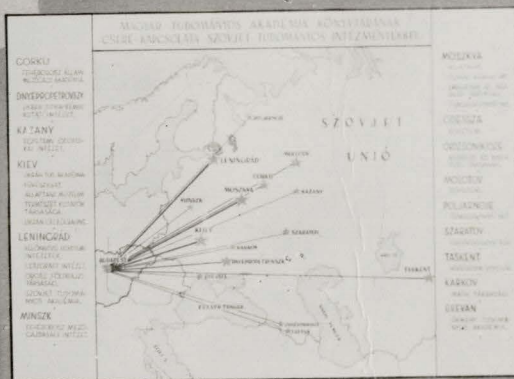
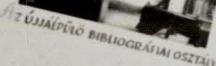
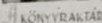
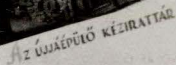

A KÖNYVTÁR HELYSÉGEINEL ALAPÍT- RÚLETE 1948 BAN 198. J, 1990 BEN 1940. J HELYBILÁLLÍTOTT HELYSÉGEK	
SZÁMA	1948 BAN : 0 1949 BEN : 9
ÁTHORDOTT KÖNYVANYAG 1000. J AZ ÖMÉLÉPÍTÉSRE FORDÍTOTT	
ÖSSZEG	1948 BAN 500000 Ft. 1949 BEN 350000.00 VOLT

AZ OLVASÓK SZÁMA EGY HÓNAP
 ALATT ÁMAGÖZSÖRÖZÖDÖTTE
 AZ ÚJ KIADÁSÚ NYELVSZÖVEG E HÓNAP
 ALATT 2 KIADÁSÚ KÉSZEÜT. ^{ÁZTALOM}AVOLV.
 A RÉGI OLVASÓTEREIM KÖTETSZÁMA
 2.500, AZ ÚJ 8.000.
 A RÉGI OLVASÓTEREIMBEN MÁRKISTA
 LENINISTA ANYAG NEM VOLT.
 AZ ÚJ OLVASÓTEREIMBEN 1000
 MÁRKISTA-LENINISTA KÖTET VAN

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK ÖTÉVES TERVE :

A.

Összefoglaló áttekintés.

I. A Könyvtár tudományos könyvtár a tudósok és a tudomány iránt érdeklődő dolgozók szolgálatában. Ujjászervezése a felszabadulás után megindult s különösen 1949-ben, a hároméves terv utolsó szakaszában komoly lépésekkel haladt előre. Az ötéves terv folyamán a maga munkájával is újráalakult Akadémia nagy céljait s feladatait kell szolgálnia; a régi, elavult szellemű és rendszerű könyvtár helyén a haladó magyar tudomány korszerű munkahelyét kell felépítenie. Szükséges tehát, hogy könyvanyagát a tudomány mai igényeinek megfelelően kiegészítse, gazdagítsa s munkaeszközeit a tudósok és dolgozók mentől nagyobb tömegeinek tegye hozzáférhetővé és használhatóvá. Ezért be kell fejeznie szervezetének megújítását, kibővítését, összhangba kell hoznia munkáját, gyűjtési körét, szolgálatát a magyar tudomány és könyvtárpolitika egészével, hogy mind ideológiai, mind könyvtártechnikai szempontból teljesen felkészülve szolgálhassa azokat a nagy feladatokat, amelyek elvégzése az ötéves terv keretében a magyar tudományra vár.

II. A munkák fő tárgykörei a következők:

1. Elhelyezés, berendezés, felszerelés:

- a./ a raktárhelyiségek bővítése és korszerűsítése /a rendelkezésre álló helyiségek célszerűbb kihasználása, fűdézés, szabvány-polc rendszer, a raktárkezelés modernizálása stb./,
- b./ a munkahelyiségek bővítése és korszerűsítése /cimleíró osztály, könyv-kölcsönzés, könyvtári irodák stb./
- c./ az olvasó- és kutató helyiségek bővítése és korszerűsítése /a meglevők és készülők mellett elsősorban az akadémikusok külön dolgozó-fülkéinek megoldása/,
- d./ a dolgozók szociális igényeinek szolgálata /szakszervezeti otthon, közös ebédlő stb./,
- e./ a fentiekhez szükséges butorzat és felszerelés /íróasztalok, írógépek, könyvkocsik stb./ javítása és kiegészítése.

2. Gyarapítás:

- a./ a köteles példányok beszolgáltatásának hatályosabb ellenőrzése,
- b./ a csere és ajándékozás útján beérkezett gyarapodás fokozása,
- c./ a nyomtatvány-osztály hiányainak tervszerű pótlása; a meglevő gyűjtemények kiegészítésén és fejlesztésén túl főként a

marxista-leninista ideológiát megvilágító művek, az erősen hiányos szovjet-könyvtáranyag, a társadalomtudományi és természettudományi tárgykörök, illetve a folyóirat- és sorozatanyag kiegészítése és lényeges bővítése.

- d./ a külön gyűjtemények anyagának értelmes beolvasztása, illetőleg megfelelő gyarapítása, /különösen a Kézirattár fejlesztése/
- e./ a Könyvtár különféle gyűjteményeit s a többi könyvtárak idevágó anyagát egyesítő Keleti Könyvtár tervszerű felépítése /ily módon létrehozható Kelet-Európa legjelentősebb könyv- és kézirat gyűjteménye/,
- f./ a mikro-könyv gyűjtemény továbbfejlesztése a meglevő anyag, a hazai fényképezés s a csere-kapcsolatok kihasználásával,
- g./ az Akadémiai Múzeum /magyar tudománytörténeti gyűjtemény/ felállítása; ennek a rendkívüli hiányt pótló gyűjteménynek természetes helye a Magyar Tudományos Akadémia.

3. Feldolgozás és átdolgozás.

- a./ Az évi rendes gyarapodás mellett mielőbb feldolgozandó,
- b./ a Nemzeti Kaszinótól s különféle örökségekből átvett könyvtáranyag,
- c./ korszerű új feldolgozásra szorul a kb. 700.000 kötetből álló régi anyag /az egész anyagot revideálni kell, a feldolgozatlan anyaggal egybe kell vetni, a decimális rendszer szerint át kell számozni s új, könnyen kezelhető polcokon kell elhelyezni),
- d./ elkészítendő a nyomtatvány-osztály egész anyagának új decimális rendszerű szakszimtára.

4. Forgalom.

- a./ a nagy olvasóterem kézikönyvtárát tovább kell fejleszteni és ki kell bővíteni.
- b./ a folyóiratterem befejezése után el kell készíteni a tudósok külön munkahelyiségeit; forgalmukat egyszerűbbé, gyorsabbá s a kölcsönzések és átkölcsönzések segítségével kényelmesebbé és tökéletesebbé kell tenni,
- c./ biztosítani kell az alkalmi kiállítások állandósítását és látogatottságát.

5. Kiadványok.

Ki kell adni a Könyvtár tudományos dolgozóinak részben készülő, részben elkészítendő oly munkáit, amelyek a Könyvtár és gyűjtemények anyagának megismerését, feldolgozását és kezelését könnyebbé teszik.

III. Személyzeti és javadalmi igények:

1. Személyzeti szükségletek:

a Könyvtár mai 30 tagból álló személyzetét - megfelelő munkakerők bevonásával - 45-re kell szaporítani.

R é s z l e t e z é s :

Igazgatás:	3	(1 főkönyvtárnok, 1 titkár, 1 altiszt)
Beszerezés:	3	(1 főkönyvelő, 1 köteles példányos, 1 cserés)
Címleírás:	10	(1 vezető, 2 decimátor, 6 címleíró, 1 címtárfelügyelő)
Raktározás:	6	(1 vezető, 1 duplumtáros, 1 beszámozó, 1 helycím-tár-kezelő és köttető, 2 altiszt)
Könyvmuzeum:	2	(1 RMK. incunabulum, 1 zárt anyag, ritka könyvek, diszmiyek stb. felügyelő)
Forgalom:	11	(1 vezető, 4 olvasótermi felügyelő, 2 folyóirattáros, 2 ruhatáros, 2 altiszt)
Kézirattár:	3	(1 vezető, 2 kézirattáros)
Keleti Gyűjt.:	3	(1 vezető, 2 tisztviselő, 1 altiszt)
Tud.tört. " :	4	(1 vezető, 2 tisztviselő, 1 altiszt)
Összesen	45	

A Könyvtár dolgozóinak ideológiai és szakmai fejlődését szemináriumok, tanfolyamok, munkamódszerátadást szolgáló tanulmányi kúrándulások segítségével kell biztosítani.

2. Javadalmi szükségletek:

Rendes személyzeti, épületfenntartási, fűtési, világítási költségeken kívül évi..... 500.000 Ft.

B.

M u n k a s z a k a s z o k :

(Ütemterv)

1950. 1./	Raktárhelyiségek átépítése és állványozása	
I. (Méh-helyiségek).....		80.000 "
2./	Munkahelyiségek átépítése és butorzása (bibliografiai osztály).....	10.000 "
3./	Folyóiratterem és Kézirattár további berendezése.....	50.000 "
4./	Keleti Könyvtár berendezése (helyiségek és butorzat).....	50.000 "
5./	Szakszervezeti szoba, könyvtári előtér átépítése, új ruhatár és W.C.	60.000 "
6./	Cím-tárostályi költségek (írógépek, nyomtatványok).....	40.000 "
7./	Nyomtatvány-osztály átcsoportosítása, reviziója I.	20.000 "
8./	Könyvbesherezés, előfizetés.....	130.000 "
9./	Köttetés, könyv- és kézirat konzerválás.....	30.000 "
10./	Postai- és más ügymeneti rendes költségek.....	30.000 "

Összesen 500.000 Ft

1951.	1./ Raktárhelyiségek átépítése és beállványozása II. /nagyraktár/.....	60.000 Ft
	2./ Munkahelyiségek átépítése és butorzása /Vörösmarty- Vigyázó-szobák.....	20.000 Ft
	3./ Főraktár átalakítása I. /cintéri részleg, akadémikusok dolgozó helyiségei....	100.000 "
	4./ RMK. és Incunabulum-terem butorzásának folytatása.....	30.000 "
	5./ Keleti Könyvtár berendezése II. /helyiségek, butorzás, könyv vásárlás.....	50.000 "
	6./ Cintárosztály költségei /feldolgozatlan Nemzeti Kaszinó stb. anyag/ I.....	20.000 "
	7./ Nyomatványosztály átcsoportosítása, reviziója II.....	20.000 "
	8./ Könyvbeszerzés, előfizetés.....	150.000 "
	9./ Kötetés, konzerválás.....	30.000 "
	10./ Postai és ügymeneti rendes költségek.....	20.000 "
		<hr/> 500.000 Ft

1952.	1./ Raktárhelyiségek átépítése és állványozása III. /udvari raktár/.....	60.000 Ft
	2./ Munkahelyiségek átépítése és berendezése /Horváth portás lakása/.....	30.000 "
	3./ Főraktár átalakítása II. /cintárterem és akadémikusok dolgozó helyiségeinek tovább fejlesztése.....	80.000 "
	4./ Tudománytörténeti gyűjtemény végleges helyiségei és kiállítási terem átépítése, berendezése I.....	60.000 "
	5./ Könyvrenováló- és fotolaboratorium építése, berendezése.....	30.000 "
	6./ Cintárosztályi költségek /feldolgozatlan anyag/ II.....	20.000 "
	7./ Könyvbeszerzések, előfizetések.....	150.000 "
	8./ Nyomatványosztály átcsoportosítása és reviziója. III.	20.000 "
	9./ Kötetés, könyvkonzerválás, felszerelés pótlás.....	30.000 "
	10./ Postai és más ügymeneti rendes költségek.....	20.000 "
		<hr/> 500.000 Ft

1953.	1./ Raktárhelyiségek átépítése és beállványozása IV. /bérház helyiségek/.....	60.000 Ft
	2./ Főraktár átalakításának befejezése.....	60.000 "
	3./ Gyűjtemények fejlesztése /Kézirattár, Tudománytörténeti gyűjtemény/.....	100.000 "
	4./ Könyvrenováló- és fotolaboratorium munka- és anyagköltsége.....	30.000 "
	5./ Cimentárostályi költségek, III.....	20.000 "
	6./ Könyvbeszerzések, előfizetések.....	130.000 "
	7./ Nyomatványosztály átcsoportosítása és revíziója IV.....	20.000 "
	8./ Köttetés, könyvkonzerválás, felszereléspótlás.....	30.000 "
	9./ A Könyvtár sorozatos kiadványainak költsége.....	30.000 "
	10./ Postai- és más ügymeneti rendes költségek.....	20.000 "
		<hr/> 500.000 Ft

1954.	1./ Raktárhelyiségek további átépítése és beállványozása V.....	50.000 Ft
	2./ Cimentárostályi költségek.....	20.000 "
	3./ Könyvbeszerzések, előfizetések.....	150.000 "
	4./ Gyűjtemények fejlesztése.....	100.000 "
	5./ Nyomatványosztály átcsoportosítása és revíziója. V.	20.000 "
	6./ Köttetés, könyvkonzerválás, felszereléspótlás.....	30.000 "
	7./ Kiegészítő berendezések elkészíttetése, előre nem látható szükségletek.....	50.000 "
	8./ A Könyvtár sorozatos kiadványainak költsége.....	30.000 "
	9./ Könyvrenováló- és fotolaboratorium munka- és anyagköltségei.....	20.000 "
	10./ Postai- és más ügymeneti rendes költségek.....	20.000 "
		<hr/> 500.000 Ft.

C.

I n d o k o l á s .

Az összefoglaló áttekintésben felsorolt munkák elvi kereteit, céljait, módszereit az újjáalakult Magyar Tudományos Akadémia alapszabályai, az új vezetőség elvi nyilatkozatai - az 1949. december 20-án elmondott elnöki beszéd, stb. s a bizottságok határozatai szabják meg. Ezért itt külön részletesebb ismertetésükre nincs szükség.

Az egyes munkák elvégzését a következő szempontok teszik indokolttá.

- ad II. 1. a./ A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára évtizedek óta állandó helyhiánnyal küszködik. Ennek oka egyrészt az, hogy az erősen gyarapodó könyvanyag elhelyezésére kevés helyiség áll rendelkezésre, másrészt az, hogy az elhelyezés régi módja teljességgel elavult. A rendkívül magas helyiségekben a könyvek kezelhetetlenül magas fapalcok vannak elhelyezve. A modernizálásnak különféle módjaival kell élnünk. Azokban a helyiségekben, amelyek építészeti szempontból közömbösek, fedémeket lehet húzni s az új polcokat ezeken elhelyezni, azokban a helyiségekben pedig, amelyek, - mint pl. a Könyvtár főraktára - építészteileg értékesek és ezért megtartandók, galériákat kell alkalmazni. Ilymódon a könyvtári raktárak befogadó képessége erősen megnövelhető s a raktár kezelése igen nagy mértékben meggyorsítható.
- b./ A Könyvtárnak nem volt egyetlen alkalmas irodahelyisége sem; a kevésszámu tisztviselő a főraktár kulisszáiban, illetőleg egy sötét, elhanyagolt oduban végezte munkáját. 1949. folyamán sikerült ezt a helyiséget rendbehozni, és folyamatban van a címleíró osztály helyiségének berendezése is. Szükséges azonban, hogy a tervévek folyamán ezek a munkahelyiségek még kibővíljenek, berendezésük kiegészíttessék, illetve modernizáltassák. Hogy az olvasótermi szolgálat zavartalan-sága biztosítható legyen, szükség lesz egy külön kölcsönzési helyiség, a fotokönyvtár, könyvkonzerválás stb. céljaira pedig egy könyvtári laboratórium berendezésére.
- c./ 1949-ben sikerült a Könyvtár olvasótermét teljesen újjáépíteni, s nagy lépésekkel előre haladt a folyóiratterem, a kézirat-tár, a Régi Magyar Könyvtár, az incunabulumok, ritka könyvek, egyszóval a könyvtári muzeum helyiségeinek és a főkönyvtárnoki irodának újjáépítése is. Ezeknek a munkáknak befejezése után szükség lesz arra, hogy a közóhajnak megfelelően s a moszkvai Lenin-Könyvtár mintájára, az akadémikusok s kutató tudósok számára külön munkafülkék készüljenek. Ezeknek megfelelő elhelyezése a teljesen más célokra készült épületben nem könnyű feladat. Elkészülésük azonban, azon-tul, hogy az intenzív kutató munka érdekét szolgálja, tehermentesíti is a nagyobb látogatottság esetén hamarosan kicsi-nek bizonyuló egyetlen olvasótermet.
- d./ A régi Könyvtár kevésszámu tisztviselője a fentebb említett kis oduban helyezte el holmiját s ezt a helyiséget használta megbeszélések, rövid pihenés, tízóraizás stb. céljaira.

A tisztviselők létszámának megnövekedése, a napi 8 órás munkaidő s a megerősödő szakszervezeti és közösségi élet szükségessé teszi egy szakszervezeti helyiség berendezését. Ez a kérdés vagy az Akadémia titkárságainak közös szakszervezeti otthonával oldható meg, vagy a Könyvtár külön keres erre a célra megfelelő helyet. Ugyancsak megoldandó a közös üzemi ebéd, illetve ebédlő kérdése.

2. a./ A kötelező példányok beszolgáltatásának ellenőrzése a múltban meglehetősen nehézségekbe ütközött s csak a Nemzeti Múzeummal való együttműködés során volt valamennyire megoldható. A nyomdák államosításával ez a helyzet feltehetőleg javulni fog. A kérdést mindenestre napirenden kell tartani s az Országos Könyvtári Központtal egyetértésben kell megoldani.
- b./ Az Akadémia Könyvtárának kivételesen gazdag, sok tekintetben egyedülálló gyűjteménye van a világ akadémiáinak és tudós társaságainak kiadványaiból. Ez a gyűjtemény nagyrészt csere útján keletkezett. A második világháború idején ebben a csereben komoly fennakadás történt s a gyűjteményben nehezen pótolható hiányok mutatkoznak, jóllehet a Könyvtár a felszabadulás óta igyekezett régi kapcsolatait felvenni és újakat is szerezni. A cserekapcsolatok eleveenségének egyik komoly akadálya, hogy az Akadémia régi kiadványsorozatai közül csaknem valamennyi megszűnt, új kiadvány kevés készült; különösen a társadalomtudományi szektorban jóformán semmi. Az újjáalakult Akadémia kiadói tevékenységének megindulásával, illetőleg a tudományos társaságokkal, esetleg a tudományos könyv- és folyóiratkiadó N.V.-kal történt megállapodások útján ezen a nehézségen komolyan lehetne és kell is segíteni.
- c./ A magyar könyvtárpolitika egységesítése és korszerűsítése többek közt azt is előírja, hogy az ország könyvtárai észszerű munkamegosztással jelöljék ki sajátos feladataikat és gyűjtőkörüket. A kérdést a főkönyvtárnak az elmúlt év folyamán részletesen megbeszélte az illetékesekkel s javaslatát a Könyvtári Bizottság jóvá is hagyta. Ennek értelmében a Könyvtár sajátos feladatának tartja az akadémiák és tudós társaságok könyvanyagának teljes gyűjtését, az általános könyvtári anyagból pedig azoknak a területeknek lehetőleg teljes gyűjtését, amelyekről már gazdag anyaga van: ilyenek, a nyelvtudomány, a történettudomány, elsősorban a régészet, a magyar irodalom és tudomány. A tudomány minden ágazatából, a teljes magyar anyagon kívül, a legfontosabb kézikönyveket, sorozatokat, standard monografiákat kell megszerezni. Ugyanez érvényes a folyóiratanyag kiegészítésére és gyűjtésére vonatkozólag is.
- Külön kell megemlékeznünk a Könyvtár marxista-leninista, szovjet és természettudományos könyvanyagáról. Az orosz és a szovjet Akadémiával és tudományos élettel, különösen a nyelvészeti, történelmi szektorokkal a Magyar Tudományos Akadémia állandó érintkezésben volt. Elenke is 31 akadémiával, illetőleg tudományos intézettel áll csereviszonyban. Orosz, illetőleg szovjet könyvanyagunk magyar viszonylatban egyébként is elég gazdag, de természetesen még így is igen komoly kiegészítésre szorul. A Horizont könyvkereskedésnél az elmúlt hónapokban kb. 4.000 Ft áru

könyvet vásároltunk s kb. ugyanilyen értékű rendelésünk van ugyanott. Legfőbb kívánságaink jegyzékét összeállítottuk, ennek egy példányát a VKM-nek is rendelkezésére bocsátottuk. A budapesti szovjet nagykövetség kulturális attaséja néhány hónappal ezelőtt Kodály Zoltánnak, az Akadémia volt elnökének, ígéretet tett, hogy a nagykövetség a maga részéről az Akadémia könyvekre irányuló kéréseit támogatni fogja; a mód tehát, hogy könyvtárunk szovjet anyagát ajándékozás vagy csere útján is tovább gyarapítsuk, adva van. A marxista-leninista irodalom teljes magyar nyelvű anyagán kívül meglehetősen kevés idegen nyelvű könyvünk van. Ezen a területen igen komoly vásárlásokat kellene eszközölni. Ugyanez a helyzet a természettudományos szektorban is, amelyet a régi Akadémia könyvtárában meglehetősen elhanyagoltak s tervszerűen egyáltalán nem fejlesztettek. A természettudományi részlegek fejlesztésének kérdését az Akadémia illetékes osztályaival még alaposan meg kell vitatni.

- d./ A Könyvtár fennállása óta számos hagyatékkal, alapítvánnyal gyarapodott s több különgyűjteménnyel rendelkezik. Ezeknek egységes kezelésére vonatkozóan az Akadémia igazgatótanácsa olyértelmű határozatot hozott, hogy a gyűjteményeket a Könyvtár törzsanyagába megfelelő megjelöléssel be kell olvasztani, az alapítók emlékét pedig emléktáblával kell megörökíteni. A gyűjteményekben azonban nemcsak könyvek, hanem kéziratok s különféle ereklye-szerű tárgyak is találhatóak. Ezeknek elhelyezése a kéziratárban, illetőleg a Keleti Gyűjteményben és az Akadémiai Múzeumban külön feladat s a gyűjtemények újjárendezése során oldandó meg. Újjárendezésre, anyagának felülvizsgálására s lényeges kiegészítésre szorul a kéziratár is, amelynek gyűjtési körét az illetékesekkel való tárgyalások után még ezután kell pontosabban meghatározni.
- e./ Az Akadémia birtokában van több olyan hagyatéka, külön gyűjtemény, amelyekből - hozzájuk vonva az ország néhány más könyvtárában őrzött idevágó anyagot - Keleteurópa leggazdagabb keleti könyvtárát lehet felépíteni. Ezt a kérdést részleteiben is megtárgyalta mind az Akadémia kiküldött bizottsága, mind az Országos Könyvtári Központ és a Tudományos Tanács; a Keleti Könyvtár felállítását határozatba is ment.
- f./ A mikrofotografálás olyan technikai újítás, amelyet a nagy külföldi könyvtárak mind nagyobb mértékben hasznosítanak. Magyarországon ezen a területen még csak az első lépésekkel kísérletezik. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának igen szép és értékes olyan anyaga van, amely lefényképezésre és cserére alkalmas; saját gyűjteményeinek hiányait, amelyek ma már antiquáriusok segítségével is alig pótolhatók, a mikrofotografálás segítségével igen jól pótolhatná.
- g./ A magyar tudomány történetének mindezeideig még gazdája sincs Magyarországon, nemhogy megfelelő munkahelye és apparátusa lenne. Szükség volna tehát egy magyar tudománytörténeti gyűjtemény, esetleg intézet felállítására. Ennek legtermészetesebb helye a Magyar Tudományos Akadémia. Ezt a kérdést Rusznay elnök ur programadó beszédében külön is ~~felvetette~~ ^{említtette}. A gyűjtemény megszervezéséhez kiindulásul igen jól felhasználható az a könyvtári, levéltári és ereklyetári anyag, amely az Akadémia birtokában van. Ennek a gyűjteménynek keretében

volna lehelyezendő vagy esetleg külön gyűjteményként ehhez lenne csatolandó a Magyar Akadémiai Múzeum, amely az Akadémia történetének lényeges emlékeit foglalná magában. A kérdést még egy erre a feladatra kijelölt bizottsággal részleteiben is meg kell tárgyalni.

3. a./ A Könyvtár rendes gyarapodása, amely köteles példányokból, csereanyagból és vételből adódik, átlagban évi 4-5 ezer kötet. A Könyvtár fejlesztésével kapcsolatban ennek a számnak lényeges megnövekedésével, legalább is megkétszereződésével kell számolni.
- b./ A Könyvtár birtokában van több, évek óta feldolgozatlan hagyaték, a Nemzeti Kaszinónak az Akadémiára szállt könyvtára, a Tengerkutató Adria Társaság könyvtára stb., összesen mintegy 45-50 ezer kötet. Ezt az anyagot évek tervszerű munkájával be kell olvasztani a könyvtár törzsanyagába. Ehhez azonban szükség van arra, hogy
- c-d./ a Könyvtárnak mintegy 700.000 kötetből álló egész anyagát revideáljuk, a feldolgozatlan anyaggal egybevetjük s az új decimális rendszer szerint átszámozzuk s újra katalogizáljuk. A Könyvtár régi katalogusa sok hiányosságot mutat, szakcintára jóformán használhatatlan. El kell tehát készíteni a nyomtatvány-osztály egész anyagának új decimális rendszerű szakcintárát is. Az új, decimális rendszer alkalmazását, amelynek előkészítő munkáiban könyvtárunk is élénk részt vett, egyébként törvény fogja előírni. Ezzel az újjászervező munkával párhuzamosan el kell készíteni a Könyvtár új, modern raktárhelyiségeit is, hogy az ujonnan katalogizált könyveket már modern, jól kezelhető polcokon helyezhessük el.
4. a./ Az ujonnan berendezett olvasóterem tervezett kézikönyvtárának csak kétharmad részét tudtuk felállítani. A még esedékes harmadik harmad felállításához el kell készülniök a munkában lévő kiegészítő polcoknak; a könyvek elhelyezése után meg kell írni a szükséges címkartonokat is. A kézikönyvtár anyagának állandó kiegészítése, illetve felfrissítése szintén napirenden tartandó feladatunk.
- b./ A folyóiratterem szekrényei és asztalai kb. február közepére készülnek el. A folyóiratterem kézikönyvtárának anyagát most válogatjuk össze, szükség lesz még ennek revideálása, kiegészítése, köttetése s katalogizálása. E munkák befejezése után kerülhet sor azokra a kutató-fülkékre, amelyeket az Akadémia tagjainak rendelkezésére szeretnénk bocsátani. Mind a három olvasó, illetőleg kutatóhelyiség-csoport forgalmának gyorsaságát és kényelmességét is fokozni kell s ugyanígy biztosítani kell a kéziratár s a különgyűjtemények használatának zavartalanságát. Ehhez a dolgozók, elsősorban az altisztek számának növelése, a tisztviselők továbbképzése s a raktárak folyamatban lévő modernizálásának továbbvitele szükséges.
- c./ A Könyvtár birtokában rendkívül változatos és értékes könyvkiállítási anyag van. Mind a Könyvtár forgalmának fejlesztése, mind a dolgozók szélesebb köreinek ilyen irányú nevelése szempontjából szükséges újabb és újabb kiállítások rendezése.

Ebből a célból ki kell bővíteni az olvasóterem előtt lévő bejárati helyiséget; ezt teljesen rendbehoztuk ugyan, de jelenleg csak igen szűkösen felel meg a kívánalmaknak. Az új kiállítási helyiséget el kell látni megfelelő kiállítási felszereléssel.

5. A Könyvtár belső munkájának egyik legfontosabb serkentője, használatának, hozzáférhetőségének nélkülözhetetlen eszköze egy kiadvány-sorozat. Ebben a Könyvtár tudományos dolgozóinak olyan munkáit kell közreadni, amelyek a Könyvtárral szoros összefüggésben állnak. Ilyen munkák közül néhány (pl. egy könyvtárosi szakszótár, a kéziratár anyagának ismertetése, a régi folyóirat-jegyzék kiegészítése) készülóban van, mások elkészítéséről pedig (pl. a Könyvtár ösnyomtatványainak jegyzéke, a Könyvtár története és pontos leírása) ezután kell gondoskodni.

IV. 1. A Könyvtár munkájának s komoly fejlődésének egyik nagy akadálya volt évtizedeken át a személyzet elégtelensége. Ilyen terjedelmű, ekkora könyvállománnyal s ennyi külön gyűjteménnyel rendelkező könyvtárat 8-10 tisztviselő legfeljebb megőrizni és rendben tartani képes, megfelelő forgalmát és fejlesztését azonban semmiképpen nem biztosíthatja. Az elmúlt néhány év folyamán bizonyos mértékig megnövekedett a dolgozók száma; 1949. végén elérte a 30-at. Ezek közül azonban igen sokan csupán berendelt tisztviselők, akiknek berendelése részben máris megszűnt, részben 1950. első hónapjaiban megszűnik; mások csupán alkalmilag foglalkoztatott segédmunkások. A könyvtári munka, az újjáépítés és tervszerű fejlesztés szempontjából elengedhetetlenül szükséges, hogy a Könyvtár státus-kérdései rendeztessenek; éspedig oly módon, hogy az újjáépítés munkájában eddig is bevált s a Könyvtárban megfelelő helyi ismeretekkel rendelkező dolgozók lehetőleg helyükön maradjanak s megfelelő, könyvtárosi szakismeretekkel rendelkező dolgozókkal kiegészíttessenek. A Könyvtár teljes forgalmának kialakulása közben nyilván újabb szükségletek is fognak még felmerülni. Az elvégzendő munkához, ha azt tervszerűen, az időpontokat is megtartva akarjuk elvégezni, a könyvtári személyzet számát legkésőbb az 1951-es, tehát a második tervév végéig 45-re kell szaporítani. A dolgozók munkakörének megjelölése megtalálható a részletezésben. Külön indoklásra csupán néhány tétel szorul. A beszerezési osztályon okvetlenül szükség van egy tisztviselőre, aki az akadémiákkal és tudós társaságokkal való csereszonyt külön, egységes munkakörben bonyolítja le. Ezt a munkát eddig a Könyvtár és a Főtitkári Hivatal közösen végezte s ez a kettősség nem egyszer zavarokra adott alkalmat. A raktározás tisztviselőinek munkaköröi nem határolódnak el egészen élesen, mégis szükséges, hogy a három tisztviselő munkaköre egy-egy súlypont körül kristályosodjék ki. A két raktári altiszt mellett nagyobb hurcolkodásokra alkalmi segédmunkásokat is kell majd fogadni. Az olvasótermi szolgálathoz azért kell négy olvasótermi felügyelő, két ruhátáros és két altiszt, mert az olvasótermet 9-től este 8-ig tartjuk nyitva s az esti nyitvatartás idejét még valószínűleg meg kell hosszabbítanunk.

A személyzeti kiadásokra vonatkozólag ötévves tervünk nem tartalmaz költségvetési adatokat, mert a fizetések megállapítása az Akadémia általános státuszrendezési kérdés-csoportjába tartozik.

2. Ötéves tervünk költségvetésében csupán azok az összegek vannak számbavéve, amelyek a személyzeti, épületfenntartási, fűtési és világítási költségeken kivül lesznek szükségesek. Az említett költségeket ezideig is az Akadémia általános költségeinek keretében biztosították. A Könyvtár ujjaépítésére 1949. folyamán kereken 350.000 Ft-t sikerült előteremteni; a tervünkben szereplő tételek keretében ezt az összeget fel kell emelnünk évi 500.000 Ft-ra.

M u n k a s z a k a s z o k .

1950. 1./A raktárhelyiségek átépítésének munkájából 1950-re esnek az Akadémia bérházában lévő u.n. Méh-helyiségek s az ehhez csatlakozó néhány további helyiség modern berendezése. Ezekre a helyiségekre többek közt azért van szükség, hogy bennük a főtitkári hivatal számára szükséges u.n. Scheneck-lakásban tárolt könyvek nagyobb része elhelyezhető legyen. Ugyanebben az évben el kell készítenünk a Könyvtár bejáratánál üresen álló u.n. kis-rakátr modern berendezését is. Erre azért van szükségünk, hogy a decimális rendszer szerint felvételre kerülő anyag szakszerű elhelyezése biztosítható legyen.
- 2./ A címleíró osztály irodahelyiségének ujjaépítési munkái részben máris elkészültek, részben január folyamán befejeződnek. Szükség van azonban arra, hogy ezt az irodát még megfelelő felszereléssel, polcokkal, lámpákkal, asztalokkal stb. is ellássuk.
- 3./ A folyóíratsterembe csupán bizonyos berendezési tárgyakat (kartoték-szekrény, felügyelő asztal) kell még elkészíttetni. A kéziratár és Régi Magyar Könyvtár helyiségeiből azonban még hiányzik a butorzatnak kb. fele.
- 4./ A Keleti Könyvtár berendezésére a Tudományos Tanács költségvetése 30.000 Ft-t vett fel. Ezt az összeget azért kell feljebb kerekíteni, mert az eredetileg tervbe vett elhelyezési módot az új főtitkári hivatal építése miatt el kellett ejtenünk és az új helyiségekben, mivel ott ilyenek nincsenek, megfelelő raktári polcokat is kell építenünk. S az új helyiségek rendbehozása is költségesebb.
- 5./ A szakszervezeti szoba kérdése az Akadémia többi tisztviselőinek szakszervezeti helyiségeivel együtt oldható meg. A könyvtári előtér átépítésére három okból van szükség: Egyrészt a Könyvtár zárt tömbjéhez csatolva kell megfelelő nagyságú ruhatárt és W.C.-t építeni. (A jelenlegiek legfeljebb napi 35-40 személyes forgalom ellátására elégségesek). Másrészt ebből az új előtérből megfelelő bejáratot lehet nyitni a legnagyobb forgalmat lebonyolító kis-raktárba. De az új előtérre kiállítási helyiségként is szükségünk lesz.
- 6-10./ Ezekben a tételekben adminisztratív költségek szerepelnek. Közülük külön indokolást csak a könyvbeszerzés kíván. A Könyvtár részére előteremthető pénzből 1949. folyamán csak egészen minimális összeget, összesen mintegy 8.000 Ft-t fordíthattunk könyvvásárlásra. A nyomtatvány-anyag kiegészítése és kifejlesztése azonban tovább nem igen halasztható.

1951. 1./ Nagy-raktárnak nevezzük azt a rektárhelyiséget, amely az előcsarnok jobb oldalán helyezkedik el. Ennek megfelelő átalakítása során itt lesznek elhelyezhetők az u.n. Schenek-lakás fel szabaduló vaspolcai.
- 2./ A nagy-raktárhoz csatlakoznak az u.n. Vörösmarty-, Vigyázó- és Goethe-szobák. Ezek ideiglenes könyvtári és ereklyetári rektárhelyiségül szolgálnak. Az anyag végleges elhelyezése után itt kell a könyvtári irodák egy részét (könyvkölcsönzés, beszerzés stb.) berendezni.
- 3./ Főraktárnak nevezzük azt a helyiséget, amelyben a Könyvtár leggyakrabban használt törzsanyaga van lehelyezve s amely közvetlenül csatlakozik az olvasóteremhez. Ennek a helyiségnek modernizálására különös figyelmet kell fordítani, mivel ez az Akadémia egyik építészeti legsikertesebb részlete s mivel az itt tárolt könyvanyag a forgalomból hosszabb időre nem vonható ki. Ezért tervezzük átalakítását három részletben. A főraktár átépítése során kell és lehet megoldani a Könyvtár három lényeges kérdését: alkalmas módon elhelyezni, berendezni a cimtárakat, az akadémikusok külön kutatófülkéit és a leggyakrabban használt könyvtári anyagot könnyen kezelhetővé tenni.
- 4./ A Régi Magyar Könyvtár és incunabulumok helyisége az I. emeleten levő új kéziratárhoz csatlakozik. Butorzatuk részben elkészül az idei év első negyedében, úgy hogy az ide tartozó könyvekétan nyers raktározással 1950. folyamán helyre tudjuk rakni. 1951-ben ennek a részlegnek teljes újjárendezése is befejeződhetik.
- 5./ Ugyancsak befejeződhetik a Keleti Könyvtár berendezése. Ebben a második évben sor kerülhet a Keleti Könyvtár szükséges kiegészítéseire is.
- 6./ 1951-ben - miután 1950. folyamán a bibliográfiai osztály teljes modernizálása, munkamódszerének kidolgozása, megfelelő szakemberek (decimátorok) kiképzése, s az olvasótermi kézikönyvtár és a folyóiratterem anyagának új cimtározása megtörtént, hozzáfoghatunk A Nemzeti Kaszinó, az Adria Tengerkutató Társaság stb. anyagának feldolgozásához. Ezt a munkát, tekintetbe véve a Könyvtár gyarapodásának megnövekedését, 4-5 évre kell elosztanunk.
- 7./ Folytatódni fog ebben az évben is éppen úgy, mint az egész öt-éves terv folyamán a nyomtatvány-osztály teljes revíziója, átcsoportosítása és fokozatos újra-cimezése.
- 8-10./ A könyvbeszerzés költségei emelkednek; a kötetítés, konzerválás, adminisztráció költségei maradnak az évi átlagon.
1952. 1./ Folytatjuk a rektárhelyiségek átépítését; sorra kerül az udvari raktár: a főraktárhoz az udvar felől csatlakozó két rektárhelyiség, amelyeket fedémezni, illetőleg galériáznni kell.
- 2./ A Könyvtár irodahelyiségeihez csatlakozó portás-lakás áttelepítendő a bérházba vagy a palota udvarába. Helyén végleges elhelyezést nyer a bibliográfiai osztály, amely eddigi ideiglenes helyét könyvraktár céljaira adja át.
- 3./ Folytatódik a főraktár átalakítása.

4./ Az előző két év folyamán megszervezett és a Könyvtár keretében fejlesztett tudománytörténeti gyűjtemény végleges elhelyezést kap a palota második emeletén. Ugyancsak végleges otthont kap az akadémiai múzeum: a tudománytörténeti gyűjtemény kiállítási helyisége.

5-10./ Az előző években megkezdett munkák folytatása; kiegészülve még egy könyvrenováló és fotolaboratorium berendezésével, amelyekre a könyvtári üzem modernizálása érdekében okvetlenül szükség lesz.

1953. Ebben az évben általában a megkezdett munkák folytatására fordítjuk fő erőnket. Erősebb hangsúlyt kap a gyűjtemények fejlesztése, miután a meglévő anyag elhelyezését s a fejlődés kereteit biztosítottuk. Ebben az évben már komolyan gondolnunk kell a Könyvtár sorozatos kiadványainak megindítására is.

1954. Erről az évről ugyanazt mondhatjuk, mint az 1953-asról. A Könyvtár újjáépítésének munkái befejeződnek, az újjászervezés is végefelé közeledik, úgyhogy minden erővel a Könyvtár és a gyűjtemények fejlesztése felé fordulhatunk.

Budapest, 1950. február 14.

Könyvtár vezető

a Magyar Tudományos Akadémia
főkönyvtárnoka.

T a r t a l o m :

Bevezetés.....	2
1. Bekapcsolódás az életbe.....	5
2. A Könyvtár megfogalmazása.....	6
3. A személyzet kérdései.....	10
4. A Könyvtár anyagának felmérése.....	16
5. A Könyvtár anyagának feldolgozása és használatba állítása... 20	
6. Az elhelyezés kérdései.....	25
7. Forgalom.....	39
8. Bevételek és kiadások.....	45
Kimutatás a M. Tudományos Akadémia Könyvtárának dolgozóiról....	47
Tartalom.....	50

Romok

Olvaróterem farka

Székességi gyűjtendő

Vörösmarty szoba

Újjáépítés
1948-49

